TEISINGUMO TEISMO (didžioji kolegija) SPRENDIMAS

2024 m. spalio 4 d.*

„Apeliacinis skundas – Išorės veiksmai – Tarptautiniai susitarimai – Europos ir Vidužemio jūros regiono šalių susitarimas, steigiantis Europos Bendrijų bei jų valstybių narių ir Maroko Karalystės asociaciją – Susitarimas dėl to susitarimo 1 ir 4 protokolų pakeitimo – Sudarymo aktas – Priekaištai dėl tarptautinės teisės pažeidimų dėl antrojo susitarimo taikytinumo Vakarų Sacharos teritorijai – Ieškinys dėl panaikinimo – Priimtinumas – Procesinis veiksnumas – *Locus standi* – Sąlyga, kad tam tikrais atvejais ginčijama priemonė turi būti tiesiogiai ir konkrečiai susijusi su ieškovu – Tarptautinių sutarčių santykinio poveikio principas – Apsisprendimo principas – Priklausomos teritorijos – Jungtinių Tautų chartijos 73 straipsnis – Europos Sąjungos Tarybos diskrecija – Tarptautinė paprotinė teisė – Bendrieji Sąjungos teisės principai – Priklausomos teritorijos tautos, turinčios teisę į apsisprendimą, pritarimas kaip tarptautinio susitarimo trečiosios šalies“

Sujungtose bylose C-779/21 P ir C-799/21 P

dėl atitinkamai 2021 m. gruodžio 14 d. ir 2021 m. gruodžio 16 d. pagal Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 56 straipsnį pateiktų dviejų apeliacinių skundų

Europos Komisija, iš pradžių atstovaujama A. Bouquet, F. Castillo de la Torre, F. Clotuche-Duvieusart ir B. Eggers, vėliau A. Bouquet, D. Calleja Crespo, F. Clotuche-Duvieusart ir B. Eggers,

apeliantė byloje C-779/21 P,

palaikoma:

Ispanijos Karalystės, atstovaujamos L. Aguilera Ruiz ir A. Gavela Llopis,

įstojusios į apeliacinį procesą šalies,

dalyvaujant kitoms proceso šalims:

Saguia el-Hamra ir Rio de Oro išlaisvinimo liaudies frontui (*Polisario* frontas), atstovaujamam *avocat* G. Devers,

ieškovui pirmojoje instancijoje,

Europos Sąjungos Tarybai,

* Proceso kalba: prancūzų.

atsakovei pirmojoje instancijoje,

Prancūzijos Respublikai, iš pradžių atstovaujamai J.-L. Carré, A.-L. Desjonquères ir T. Stéhelin, vėliau G. Bain, B. Herbaut, T. Stéhelin ir B. Travard,

Confédération marocaine de l'agriculture ir du développement rural (Comader), atstovaujamai *avocats* N. Angelet, G. Forwood ir A. Hublet ir BL N. Forwood,

įstojusioms į bylą šalims pirmojoje instancijoje,

ir

Europos Sąjungos Taryba, iš pradžių atstovaujama F. Naert ir V. Piessevaux, vėliau F. Naert, A. Nowak-Salles ir V. Piessevaux,

apeliantė byloje C-799/21 P,

palaikoma

Belgijos Karalystės, iš pradžių atstovaujamas J.-C. Halleux, C. Pochet ir M. Van Regemorter, vėliau C. Pochet ir M. Van Regemorter,

Ispanijos Karalystės, atstovaujamos L. Aguilera Ruiz ir A. Gavela Llopis,

Vengrijos, atstovaujamos M. Z. Fehér ir K. Szíjjártó,

Portugalijos Respublikos, atstovaujamos P. Barros da Costa ir A. Pimenta,

Slovakijos Respublikos, iš pradžių atstovaujamos B. Ricziová, vėliau S. Ondrášiková,

įstojusių į apeliacinį procesą šalių,

dalyvaujant kitoms proceso šalims:

Saguia el-Hamra ir Rio de Oro išlaisvinimo liaudies frontui (*Polisario* frontui), atstovaujamam *avocat* G. Devers,

ieškovui pirmojoje instancijoje,

Prancūzijos Respublikai, iš pradžių atstovaujamai J.-L. Carré, A.-L. Desjonquères ir T. Stéhelin, vėliau G. Bain, B. Herbaut, T. Stéhelin ir B. Travard,

Europos Komisijai, iš pradžių atstovaujamai A. Bouquet, F. Castillo de la Torre, F. Clotuche-Duvieusart ir B. Eggers, vėliau A. Bouquet, D. Calleja Crespo, F. Clotuche-Duvieusart ir B. Eggers,

Confédération marocaine de l'agriculture ir du développement rural (Comader), atstovaujamai *avocats* N. Angelet, G. Forwood ir A. Hublet ir BL N. Forwood,

įstojusioms į bylą šalims pirmojoje instancijoje,

TEISINGUMO TEISMAS (didžioji kolegija),

kurį sudaro pirmininkas K. Lenaerts, pirmininko pavaduotojas L. Bay Larsen, kolegijų pirmininkai A. Arabadjiev, C. Lycourgos, E. Regan, Z. Csehi ir O. Spineanu-Matei, teisėjai S. Rodin, I. Jarukaitis, A. Kumin, N. Jääskinen (pranešėjas), M. L. Arastey Sahún ir M. Gavalec,

generalinė advokatė T. Ćapeta,

posėdžio sekretorius C. Di Bella, administratorius,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2023 m. spalio 23 ir 24 d. posėdžiui,

susipažinęs su 2024 m. kovo 21 d. posėdyje pateikta generalinės advokatės išvada,

priima šį

Sprendimą

1 Apeliaciniais skundais Europos Komisija (byla C-779/21 P) ir Europos Sąjungos Taryba (byla C-799/21 P) prašo panaikinti 2021 m. rugsėjo 29 d. Europos Sąjungos Bendrojo Teismo sprendimą *Polisario frontas / Taryba* (T-279/19; toliau – skundžiamas sprendimas, EU:T:2021:639); juo tas teismas panaikino 2019 m. sausio 28 d. Tarybos sprendimą (ES) 2019/217 dėl Europos Sąjungos ir Maroko Karalystės susitarimo pasikeičiant laiškais dėl Europos ir Vidužemio jūros regiono šalių susitarimo, steigiančio Europos Bendrijų bei jų valstybių narių ir Maroko Karalystės asociaciją, 1 ir 4 protokolų pakeitimo sudarymo (OL L 34, 2019, p. 1; toliau – ginčijamas sprendimas).

2 Byloje C-799/21 P Taryba taip pat papildomai prašo palikti galioti ginčijamo sprendimo padarinius dvylika mėnesių nuo teismo sprendimo, kuris bus priimtas, paskelbimo dienos.

Teisinis pagrindas

Tarptautinė teisė

Jungtinių Tautų Chartija

3 1945 m. birželio 26 d. San Fransiske pasirašytos Jungtinių Tautų Chartijos (toliau – Jungtinių Tautų chartija) 1 straipsnyje nustatyta:

„Jungtinių Tautų tikslai yra:

<…>

2. Plėtoti draugiškus tautų santykius, grindžiamus tautų lygiateisiškumo ir laisvo apsisprendimo principu, taip pat imtis kitų reikiamų priemonių visuotinei taikai stiprinti.

<…>“

4 Jungtinių Tautų Chartijos XI skyriuje „Deklaracija dėl priklausomų teritorijų“ esančiame 73 straipsnyje numatyta:

„Jungtinių Tautų narės, būdamos atsakingos ar prisiimančios atsakomybę už teritorijų, kurių tautos dar nėra pasiekusios visiškos savivaldos, valdymą, pripažįsta šių teritorijų gyventojų interesų pirmumo principą ir laiko savo šventa pareiga kuo daugiau prisidėti keliant gyventojų gerovę pagal šia Chartija nustatytą tarptautinės taikos ir saugumo sistemą <…>

<…>“

Vienos konvencija

5 1969 m. gegužės 23 d. Vienos konvencijos dėl tarptautinių sutarčių teisės (*Recueil des traités des Nations unies*, 1155 t., p. 331; toliau – Vienos konvencija) preambulės paskutinėje pastraipoje nurodyta, kad šios konvencijos šalys „patvirtin[a], kad paprotinės tarptautinės teisės normos ir toliau reguliuos šios Konvencijos nuostatomis nereglamentuojamus klausimus“.

6 Tos pačios konvencijos 3 straipsnyje „Tarptautiniai susitarimai, kuriems ši Konvencija netaikoma“ nustatyta:

„Tai, kad ši Konvencija netaikoma tarptautiniams susitarimams, sudarytiems tarp valstybių ir kitų tarptautinės teisės subjektų arba tik tarp kitų tarptautinės teisės subjektų, taip pat ne raštu sudarytiems tarptautiniams susitarimams, nekeičia:

<…>

b) šioje Konvencijoje įtvirtintų normų taikymo jiems, jei šios normos jiems būtų taikomos pagal tarptautinę teisę ir be šios Konvencijos;

<…>“

7 Vienos konvencijos 29 straipsnyje „Sutarties taikymo teritorija“ nustatyta:

„Jei kitokia šalių valia nėra numanoma iš sutarties ir nėra kitaip išreikšta, sutartis kiekvienai tos sutarties šaliai yra privaloma visoje jos teritorijoje.“

8 Šios konvencijos 34 straipsnyje „Bendra taisyklė dėl trečiųjų valstybių“ nustatyta:

„Sutartis be trečiosios valstybės sutikimo nesukuria nei jos įsipareigojimų, nei teisių.“

9 Tos konvencijos 35 straipsnis „Sutartys, nustatančios trečiųjų valstybių įsipareigojimus“ suformuluotas taip:

„Trečiosios valstybės įsipareigojimas pagal sutarties nuostatą kyla tuo atveju, jei sutarties šalys siekia, kad tokia nuostata toks įsipareigojimas būtų nustatytas, ir jei trečioji valstybė aiškiai raštu pareiškia prisiimanti tokį įsipareigojimą.“

10 Tos pačios konvencijos 36 straipsnyje „Sutartys, nustatančios trečiųjų valstybių teises“ nustatyta:

„1. Trečioji valstybė įgyja teisę pagal sutarties nuostatą tuo atveju, jei sutarties šalys siekia, kad tokia nuostata tokia teisė būtų suteikta trečiajai valstybei, valstybių grupei, kuriai priklauso ši

trečioji valstybė, ar visoms valstybėms, ir jei trečioji valstybė su tuo sutinka. Laikoma, kad ji yra pareiškusi tokį sutikimą, kol ji nėra pareiškusi priešingos nuostatos, nebent pačioje sutartyje yra numatyta kitaip.

2. Valstybė, įgyvendindama savo teisę pagal šio straipsnio 1 dalį, turi laikytis sutartyje nurodytų ar pagal tą sutartį nustatytų teisės įgyvendinimo sąlygų.“

Asociacijos susitarimas

11 2000 m. kovo 1 d. įsigaliojo 1996 m. vasario 26 d. Briuselyje pasirašytas Europos ir Vidužemio jūros regiono šalių susitarimas, įsteigiantis Europos Bendrijų bei jų valstybių narių ir Maroko Karalystės asociaciją (OL L 70, 2000, p. 2; toliau – Asociacijos susitarimas).

12 Šio susitarimo 1 straipsnio 1 ir 2 dalyse nustatyta:

„1. „Steigiama [Europos bendrijos bei Europos anglių ir plieno bendrijos] bei jos valstybių narių ir Maroko asociacija.

2. Šio Susitarimo tikslai:

– suteikti Šalių politiniam dialogui tinkamą pagrindą ir taip sudaryti sąlygas plėtoti glaudžius santykius visose srityse, kurios yra svarbios šiam dialogui,

– sudaryti sąlygas palaipsniui liberalizuoti prekybą prekėmis, paslaugomis ir kapitalu,

– plėtoti Šalių prekybą ir darnius ekonominius bei socialinius santykius, palaikant dialogą ir bendradarbiaujant, siekiant skatinti Maroko ir jo gyventojų vystymąsi ir gerovę,

– remti Magrebo šalių integraciją skatinant prekybą ir bendradarbiavimą tarp Maroko ir kitų regiono šalių,

– remti bendradarbiavimą ekonomikos, socialinių klausimų, kultūros ir finansų srityse.“

13 Minėto susitarimo 16 straipsnyje nustatyta:

„[Europos bendrija ir Europos anglių ir plieno bendrija] ir Marokas palaipsniui vis labiau liberalizuoja tarpusavio prekybą žemės ūkio ir žuvininkystės produktais.“

14 To paties susitarimo 94 straipsnyje numatyta:

„Šis Susitarimas taikomas teritorijoms, kuriose taikomos Europos bendrijos ir Europos anglių ir plieno bendrijos steigimo sutartys pagal tose sutartyse nustatytas sąlygas, ir Maroko Karalystės teritorijai.“

Faktinės aplinkybės

15 Šio proceso tikslais skundžiamo sprendimo 1–53 punktuose išdėstytas ginčo aplinkybes galima apibendrinti taip, kaip nurodyta toliau.

Tarptautinis kontekstas

16 Vakarų Sachara yra Šiaurės Vakarų Afrikos teritorija, XIX a. pabaigoje ją kolonizavo Ispanijos Karalystė ir nuo tada ji tapo Ispanijos provincija. 1963 m. Jungtinių Tautų Organizacija įtraukė ją į „preliminarų teritorijų, kurioms taikoma Deklaracija dėl nepriklausomybės suteikimo kolonijinėms šalims ir tautoms [Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos rezoliucija 1514 (XV)], sąrašą“ kaip Ispanijos Karalystės administruojamą priklausomą teritoriją, kaip tai suprantama pagal Jungtinių Tautų Chartijos 73 straipsnį. Ji vis dar įtraukta į priklausomų teritorijų sąrašą, kurį Jungtinių Tautų Generalinis sekretorius parengė remdamasis informacija, pateikta pagal šios chartijos 73 straipsnio e punktą.

17 1966 m. gruodžio 20 d. Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja per 1500-ąją plenarinę sesiją priėmė Rezoliuciją 2229 (XXI) dėl Ifnio ir Ispanijos Sacharos, kurioje „[d]ar kartą patvirtino neatimamą Ispanijos Sacharos tautos <…> teisę į apsisprendimą pagal Generalinės Asamblėjos rezoliuciją 1514 (XV)“ ir paragino Ispanijos Karalystę, kaip administruojančiąją valdžią, kuo skubiau nustatyti „referendumo, kuris būtų rengiamas globojant Jungtinių Tautų Organizacijai, siekiant suteikti vietiniams šios teritorijos gyventojams galimybę laisvai įgyvendinti teisę į apsisprendimą, organizavimo sąlygas“.

18 1970 m. spalio 24 d. per 1883-ąją plenarinę sesiją Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja priėmė Rezoliuciją 2625 (XXV), kuria patvirtino „Deklaraciją dėl tarptautinės teisės principų, susijusių su taikiais valstybių santykiais ir jų bendradarbiavimu vadovaujantis Jungtinių Tautų Chartija“; šios deklaracijos tekstas pridėtas prie minėtos rezoliucijos. Šioje deklaracijoje „iškilmingai skelbiam[as]“, be kita ko, „tautų lygiateisiškumo ir laisvo apsisprendimo principas“.

19 Saguia-el-Hamra ir Rio de oro išlaisvinimo liaudies frontas (*Polisario* frontas) yra 1973 m. gegužės 10 d. Vakarų Sacharoje įsteigta organizacija. Jo įstatų 1 straipsnyje jis apibrėžiamas kaip „nacionalinio išlaisvinimo judėjimas“, kurio nariai „kovoja už visišką nepriklausomybę, siekdami atgauti sahravių tautos suverenitetą visoje Sacharos Demokratinės Arabų Respublikos teritorijoje“.

20 1974 m. rugpjūčio 20 d. Ispanijos Karalystė Jungtinių Tautų Generaliniam Sekretoriui išsiuntė raštą, jame pranešė apie savo sprendimą, globojant Jungtinėms Tautoms, surengti referendumą, kuriuo siekiama suteikti Vakarų Sacharos tautai galimybę įgyvendinti savo teisę į apsisprendimą.

21 1975 m. spalio 16 d. Tarptautinis Teisingumo Teismas (TTT), kaip pagrindinė Jungtinių Tautų teisminė institucija, gavęs Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos prašymą, pateiktą vykdant su Vakarų Sacharos dekolonizavimu susijusį darbą, pateikė konsultacinę išvadą dėl Vakarų Sacharos (TTT Rinkinys, 1975, p. 12; toliau – konsultacinė išvada dėl Vakarų Sacharos). Šios išvados 162 punkte TTT nurodė:

„[TTT] pateiktos aplinkybės ir informacija rodo, kad tuo metu, kai Ispanija kolonizavo Vakarų Sacharą, Maroko sultoną ir kai kurias Vakarų Sacharos teritorijoje gyvenančias gentis siejo teisiniai pavaldumo ryšiai. Šie duomenys taip pat rodo, kad yra tam tikros teisės, taip pat teisės, susijusios su žeme, reiškiančios teisinius ryšius tarp mauritaniečių tautos, kaip ją supranta [TTT], ir Vakarų Sacharos teritorijos. Tačiau [TTT] daro išvadą, kad jam pateiktos aplinkybės ir informacija neįrodo jokių teritorinio suvereniteto ryšių tarp Vakarų Sacharos teritorijos, Maroko Karalystės ir mauritaniečių tautos. Taigi [TTT] nenustatė teisinių ryšių, dėl kurių galėtų būti

pakeistas [JT Generalinės Asamblėjos] rezoliucijos 1514 (XV) taikymas Vakarų Sacharos dekolonizavimui, visų pirma apsisprendimo principo taikymas, teritorijos gyventojams laisvai pareiškiant tikrąją savo valią. <…>“

22 Konsultacinės išvados dėl Vakarų Sacharos 163 punkte TTT visų pirma nurodė:

„[TTT], [kiek tai susiję su I klausimu], [mano], kad Vakarų Sachara (Rio de Oro ir [Saquia el Hamra] tuo metu, kai Ispanijos Karalystė ją kolonizavo, nebuvo niekam nepriklausanti teritorija (*terra nullius*). <…> kad šią teritoriją ir Maroko Karalystę siejo teisiniai ryšiai, turintys šios išvados 162 punkte nurodytų požymių.“

23 Minėtos konsultacinės išvados paskelbimo dieną pasakytoje kalboje Maroko karalius pareiškė, jog „visas pasaulis pripažino, kad [Vakarų] Sachara priklauso“ Maroko Karalystei ir kad ji „turi taikiai perimti šią teritoriją“, ir paragino šiuo tikslu surengti žygį.

24 1975 m. lapkričio 6 d. Jungtinių Tautų Saugumo Taryba savo 1854-ojoje sesijoje priėmė Rezoliuciją 380 (1975) dėl Vakarų Sacharos; šioje rezoliucijoje ji „apgailest[avo] dėl surengto žygio“ ir „paprašė Maroko [Karalystės] nedelsiant išvesti iš Vakarų Sacharos teritorijos visus [šio] žygio dalyvius“.

25 1976 m. vasario 26 d. Ispanijos Karalystė Jungtinių Tautų Generaliniam sekretoriui pranešė, kad nuo šios dienos pasitraukia iš Vakarų Sacharos ir nebeprisiima jokios tarptautinės atsakomybės, susijusios su šios teritorijos valdymu.

26 Per tą laiką šiame regione tarp Maroko Karalystės, Mauritanijos Islamo Respublikos ir *Polisario* fronto įsiplieskė ginkluotas konfliktas. Šiomis aplinkybėmis dalis Vakarų Sacharos gyventojų, daugiausia priklausančių sahravių tautai, pabėgo iš šios teritorijos ir rado prieglobstį Alžyro teritorijoje esančiose stovyklavietėse netoli sienos su Vakarų Sachara.

27 Kitą dieną po Ispanijos Karalystės pasitraukimo iš Vakarų Sacharos *Polisario* frontas paskelbė apie Sacharos Demokratinės Arabų Respublikos (SDAR) įkūrimą. Nei Europos Sąjunga, nei kuri nors jos valstybė narė iki šiol nepripažįsta SDAR.

28 1976 m. balandžio 14 d. Maroko Karalystė su Mauritanijos Islamo Respublika sudarė tarptautinę sutartį dėl Vakarų Sacharos teritorijos padalijimo ir aneksavo šia sutartimi jai priskirtą šios teritorijos dalį. 1979 m. rugpjūčio 10 d. Mauritanijos Islamo Respublika sudarė taikos susitarimą su *Polisario* frontu; pagal šį susitarimą ji atsisakė visų teritorinių pretenzijų į Vakarų Sacharą. Po šio susitarimo sudarymo Maroko Karalystė perėmė Mauritanijos pajėgų atlaisvintos teritorijos kontrolę.

29 1979 m. lapkričio 21 d. Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja savo 75-ojoje plenarinėje sesijoje priėmė Rezoliuciją 34/37 dėl Vakarų Sacharos; šioje rezoliucijoje ji, „vadovaudamasi [Jungtinių Tautų Chartija] <…> ir savo Rezoliucijos 1514 (XV) tikslais, patvirtin[o] neatimamą Vakarų Sacharos tautos teisę į apsisprendimą ir nepriklausomybę“, „labai apgailesta[vo], kad padėtis pablogėjo dėl to, kad Marokas ir toliau yra okupavęs Vakarų Sacharą“, ir „primygtinai [pa]ragin[o] Maroką įsipareigoti siekti taikos ir nutraukti Vakarų Sacharos teritorijos okupaciją“, taip pat „šiuo tikslu rekomend[avo] [*Polisario* frontui], atstovaujančiam Vakarų Sacharos tautai, visapusiškai dalyvauti ieškant teisingo, ilgalaikio ir galutinio politinio sprendimo dėl Vakarų Sacharos laikantis [JTO] rezoliucijų ir deklaracijų“. Po šios rezoliucijos 1980 m. lapkričio 11 d. 56-ojoje plenarinėje sesijoje buvo priimta Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos rezoliucija

35/19. Šios rezoliucijos 10 punkte Jungtinių Tautų Generalinė Asamblėja „primygtinai [pa]ragino Maroką ir [*Polisario* frontą], atstovaujantį Vakarų Sacharos tautai, pradėti tiesiogines derybas, kad būtų galutinai išspręstas Vakarų Sacharos klausimas“.

30 *Polisario* fronto ir Maroko Karalystės konfliktas toliau tęsėsi, kol 1988 m. rugpjūčio 30 d. abi šalys iš esmės sutiko su, be kita ko, Jungtinių Tautų Generalinio sekretoriaus pateiktais siūlymais išspręsti ginčą, visų pirma numatant ugnies nutraukimą ir surengiant Jungtinių Tautų prižiūrimą referendumą dėl apsisprendimo. Vis dėlto, nesant politinio sprendimo, 2020 m. vėl prasidėjo karo veiksmai.

31 Siekdama, be kita ko, stebėti ugnies nutraukimą ir padėti surengti šį referendumą 1991 m. balandžio mėn. Jungtinių Tautų Saugumo Taryba įsteigė Jungtinių Tautų misiją, skirtą referendumui Vakarų Sacharoje (Minurso) surengti, jos įgaliojimai kasmet pratęsiami ir nenutraukti iki šiol. Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijose nuolat pakartojama, kad bet koks politinis sprendimas turi sudaryti sąlygas „Vakarų Sacharos tautos apsisprendimui pagal susitarimus, atitinkančius Jungtinių Tautų Chartijoje nustatytus tikslus ir principus“ (žr. naujausios 2023 m. spalio 30 d. Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijos 2703 (2023) 4 punktą).

32 Iki šiol toks referendumas dar nėra įvykęs, o Maroko Karalystė kontroliuoja didžiąją Vakarų Sacharos teritorijos dalį, kurią nuo likusios šios teritorijos dalies, kontroliuojamos *Polisario* fronto, skiria Maroko Karalystės kariuomenės pastatyta ir prižiūrima smėlio siena.

Asociacijos susitarimas, Liberalizavimo susitarimas ir jų teisiniai padariniai

33 Po Asociacijos susitarimo įsigaliojimo 2000 m. kovo 1 d. buvo sudaryti ir iš dalies pakeisti keli šio susitarimo protokolai. 2010 m. gruodžio 13 d. Briuselyje buvo pasirašytas Europos Sąjungos ir Maroko Karalystės susitarimas pasikeičiant laiškais dėl abipusių liberalizavimo priemonių, taikomų žemės ūkio produktams, perdirbtiems žemės ūkio produktams, žuviai ir žuvininkystės produktams, dėl 1, 2 bei 3 protokolų ir jų priedų pakeitimo ir dėl Europos ir Vidužemio jūros regiono šalių susitarimo, įsteigiančio Europos Bendrijų bei jų valstybių narių ir Maroko Karalystės asociaciją, dalinio pakeitimo (OL L 241, 2012, p. 4; toliau – Liberalizavimo susitarimas). Šis susitarimas Sąjungos vardu buvo patvirtintas 2012 m. kovo 8 d. Tarybos sprendimu 2012/497/ES (OL L 241, 2012, p. 2).

34 2012 m. lapkričio 19 d. *Polisario* frontas pareiškė ieškinį Bendrajame Teisme dėl to sprendimo panaikinimo, teigdamas, be kita ko, kad Taryba pažeidė tam tikrus įsipareigojimus pagal tarptautinę teisę, nes minėtu sprendimu ji patvirtino Liberalizavimo susitarimo taikymą Vakarų Sacharos teritorijai. 2015 m. gruodžio 10 d. Sprendimu *Polisario frontas / Taryba* (T-512/12, EU:T:2015:953) Bendrasis Teismas panaikino Sprendimą 2012/497 tiek, kiek juo patvirtintas Liberalizavimo susitarimo taikymas Vakarų Sacharai, motyvuodamas tuo, kad Taryba neįvykdė pareigos prieš priimdama šį sprendimą išnagrinėti visas nagrinėjamo atvejo aplinkybes, kai nepatikrino, ar šios teritorijos kilmės produktų eksportas į Sąjungą nebuvo vykdomas minėtos teritorijos gyventojų nenaudai ir ar nebuvo pažeistos atitinkamų asmenų pagrindinės teisės.

35 2016 m. vasario 19 d. gavęs Tarybos apeliacinį skundą, Teisingumo Teismas 2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimu *Taryba / Polisario frontas* (C-104/16 P, EU:C:2016:973) panaikino 2015 m. gruodžio 10 d. Sprendimą *Polisario frontas / Taryba* (T-512/12, EU:T:2015:953) ir kaip nepriimtiną atmetė *Polisario* fronto Bendrajame Teisme pareikštą ieškinį. Šiuo klausimu Teisingumo Teismas pritarė apeliacinio skundo antrajam pagrindui, grindžiamam teisės klaida,

kurią Bendrasis Teismas padarė analizuodamas *Polisario* fronto teisę pareikšti ieškinį, konkrečiai – priekaištui, grindžiamam tuo, kad Bendrasis Teismas klaidingai nusprendė, jog Liberalizavimo susitarimas taikomas Vakarų Sacharai. Teisingumo Teismas, be kita ko, nusprendė, kad pagal apsisprendimo principą, taikomą Sąjungos ir Maroko Karalystės santykiams, ir iš jo kylančią Vakarų Sacharos, kuri yra priklausoma teritorija, kaip tai suprantama pagal Jungtinių Tautų Chartijos 73 straipsnį, tautos teisę į apsisprendimą minėta teritorija turi kitokį ir skirtingą statusą, palyginti su bet kurios valstybės statusu, įskaitant Maroko Karalystės statusą. Tuo remdamasis Teisingumo Teismas padarė išvadą, kad Asociacijos susitarimo 94 straipsnyje esanti sąvoka „Maroko Karalystės teritorija“ negali būti aiškinama taip, kad Vakarų Sachara būtų įtraukta į teritorinę šio susitarimo taikymo sritį.

36 Tam, kad padarytų tokią išvadą, Teisingumo Teismas 2016 m. gruodžio 21 d. Sprendime *Taryba / Polisario frontas* (C-104/16 P, EU:C:2016:973) taip pat rėmėsi aplinkybe, kad Vakarų Sacharos tauta turi būti laikoma „trečiąja šalimi“, kaip tai suprantama pagal sutarčių santykinio poveikio principą. Iš tiesų šios trečiosios šalies pritarimas buvo būtinas tam, kad Asociacijos susitarimo įgyvendinimas galėtų turėti jai poveikį, jeigu Vakarų Sacharos teritorija būtų įtraukta į minėto susitarimo taikymo sritį, nesant reikalo nustatyti, ar toks įgyvendinimas galėtų jai pakenkti, ar, priešingai, būtų jai naudingas. Teisingumo Teismas pažymėjo, jog iš 2015 m. gruodžio 10 d. Sprendimo *Polisario frontas / Taryba* (T-512/12, EU:T:2015:953) nematyti, kad Vakarų Sacharos tauta būtų išreiškusi tokį pritarimą, kiek tai susiję su Asociacijos susitarimu.

Ginčijamas susitarimas ir ginčijamas sprendimas

37 Priėmus 2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimą *Taryba / Polisario frontas* (C-104/16 P, EU:C:2016:973) Taryba 2017 m. gegužės 29 d. sprendimu leido Komisijai Sąjungos vardu pradėti su Maroko Karalyste derybas dėl tarptautinio susitarimo, kuriuo būtų iš dalies pakeisti Asociacijos susitarimo 1 protokolas dėl Maroko kilmės žemės ūkio produktų, perdirbtų žemės ūkio produktų, žuvies ir žuvininkystės produktų importo į Europos Sąjungą tvarkos, ir Asociacijos susitarimo 4 protokolas dėl produktų kilmės sąvokos ir administracinio bendradarbiavimo būdų apibrėžimo. Suteikdama Komisijai leidimą pradėti derybas Taryba paprašė jos, pirma, užtikrinti, kad gyventojai, kuriems turės įtakos numatytas tarptautinis susitarimas, būtų tinkamai įtraukti į konsultacijas, ir, antra, įvertinti potencialų minėto susitarimo poveikį darniam Vakarų Sacharos vystymuisi, be kita ko, vietos gyventojams atnešamą naudą ir gamtinių išteklių naudojimo poveikį atitinkamoms teritorijoms.

38 Po to, kai Komisija 2018 m. birželio 11 d. ataskaitoje dėl naudos Vakarų Sacharos gyventojams ir konsultacijų su šiais gyventojais dėl papildomų muitų tarifų lengvatų suteikimo Vakarų Sacharos kilmės produktams pateikė konsultacijų ir analizės rezultatą, 2018 m. spalio 25 d. Briuselyje buvo pasirašytas Europos Sąjungos ir Maroko Karalystės susitarimas pasikeičiant laiškais dėl Europos ir Vidužemio jūros regiono šalių susitarimo, steigiančio Europos Bendrijų bei jų valstybių narių ir Maroko Karalystės asociaciją, 1 ir 4 protokolų pakeitimo (OL L 34, 2019, p. 4; toliau – ginčijamas susitarimas).

39 Abiejų laiškų, kuriais pasikeičiant buvo sudarytas ginčijamas susitarimas, trečia–devinta pastraipos suformuluotos taip:

„Šis susitarimas sudaromas nedarant poveikio [Sąjungos] pozicijai dėl Vakarų Sacharos statuso ir Maroko pozicijai dėl to regiono.

Abi šalys dar kartą patvirtina, kad palaiko Jungtinių Tautų procesą ir remia [Jungtinių Tautų Generalinio Sekretoriaus] pastangas pasiekti galutinį politinį sprendimą remiantis Jungtinių Tautų Chartijoje nustatytais tikslais bei principais ir [Jungtinių Tautų] Saugumo Tarybos rezoliucijomis.

[Sąjunga] ir Maroko Karalystė susitarė prie Asociacijos susitarimo 4 protokolo teksto pridėti šią bendrą deklaraciją:

„Bendra deklaracija dėl [Asociacijos susitarimo] 1 ir 4 protokolų taikymo.

1. Vakarų Sacharos kilmės produktams, kurių muitinį tikrinimą atlieka Maroko Karalystės muitinė, taikomos tokios pat prekybos lengvatos, kaip ir Asociacijos susitarime nurodytiems produktams [Sąjungos] suteiktos lengvatos.

2. 4 protokolas *mutatis mutandis* taikomas nustatant 1 dalyje nurodytų produktų kilmės statusą, įskaitant ir jų kilmės įrodymus.

3. [Sąjungos] valstybių narių muitinės ir Maroko Karalystės muitinė užtikrina 4 protokolo taikymą šiems produktams.

[Sąjunga] ir Maroko Karalystė dar kartą patvirtina savo įsipareigojimą protokolus taikyti laikydamosi asociacijos susitarimo nuostatų dėl pagrindinių laisvių ir žmogaus teisių gerbimo.

Ši Bendra deklaracija grindžiama ilgalaike privilegijuota [Sąjungos] ir Maroko Karalystės partneryste, kuri įtvirtinta Maroko Karalystei suteikiant aukštesnio lygio statusą, ir bendru Šalių siekiu gilinti ir plėtoti šią partnerystę.

Įgyvendindamos šią partnerystę ir sudarydamos viena kitai sąlygas įvertinti šio susitarimo poveikį, visų pirma poveikį darniam vystymuisi, ypač naudą, kurią gautų atitinkami gyventojai, ir susijusių teritorijų gamtos išteklių naudojimą, [Sąjunga] ir Marokas susitarė ne rečiau kaip kartą per metus keistis informacija asociacijos komitete.

Konkreti tokio vertinimo tvarka bus nustatyta vėliau, kai asociacijos komitetas rengsis ją patvirtinti, ne vėliau kaip per du mėnesius nuo šio susitarimo įsigaliojimo.“

40 2019 m. sausio 28 d. Taryba priėmė ginčijamą sprendimą.

41 Ginčijamo sprendimo 3–10 konstatuojamosiose dalyse nurodyta:

„(3) Sąjunga nepažeidžia Jungtinių Tautų politinio proceso dėl Vakarų Sacharos galutinio statuso rezultatų ir ji nuolat pabrėžė savo siekį, kad būtų išspręstas konfliktas Vakarų Sacharoje, kuri šiuo metu Jun[g]tinių Tautų išvardyta tarp priklausomų teritorijų, kurios didžiąją dalį šiandien administruoja Maroko Karalystė. <…>

(4) įsigaliojus Asociacijos susitarimui Vakarų Sacharos produktai, kurie buvo patvirtinti esantys Maroko kilmės, į Sąjungą buvo importuojami taikant atitinkamas to susitarimo nuostatas dėl muitų tarifų lengvatų;

(5) tačiau savo [2016 m. gruodžio 21 d. Sprendime *Taryba / Polisario frontas* (C-104/16 P, EU:C:2016:973)] <…> Teisingumo Teismas nurodė, kad Asociacijos susitarimas taikomas tik Maroko Karalystės teritorijoje, bet netaikomas Vakarų Sacharoje, kuri yra priklausoma teritorija;

(6) svarbu užtikrinti, kad nebūtų sutrikdyti per daugelį metų nusistovėję prekybos srautai, ir kartu nustatyti tinkamas tarptautinės teisės, įskaitant žmogaus teisių, apsaugos ir darnaus atitinkamų teritorijų vystymosi priemones. Todėl 2017 m. gegužės 29 d. Taryba įgaliojo Komisiją pradėti derybas su Maroko Karalyste siekiant nustatyti, atsižvelgiant į [2016 m. gruodžio 21 d. Teisingumo Teismo sprendimą *Taryba / Polisario frontas* (C-104/16 P, EU:C:2016:973)], teisinį Asociacijos susitarime numatytų muitų tarifų lengvatų suteikimo Vakarų Sacharos kilmės produktams pagrindą. [Sąjungos] ir Maroko Karalystės susitarimas yra vienintelė priemonė užtikrinti, kad importuojamiems Vakarų Sacharos kilmės produktams būtų suteikiamas lengvatinės kilmės statusas, atsižvelgiant į tai, kad tik Maroko institucijos gali užtikrinti taisyklių, būtinų suteikiant tokias lengvatas, laikymąsi;

(7) Komisija įvertino galimą susitarimo poveikį darniam vystymuisi, visų pirma naudą, kurią vietos gyventojai gautų Vakarų Sacharos produktams suteikus muitų tarifų lengvatas, ir tokio suteikimo trūkumus, ir poveikį susijusių teritorijų gamtos išteklių naudojimui <…>

(8) <…> iš šio vertinimo matyti, kad Asociacijos susitarime numatytų muitų tarifų lengvatų suteikimas Vakarų Sacharos kilmės produktams apskritai yra naudingas Vakarų Sacharos ekonomikai, visų pirma tai yra stiprus ekonominis (taigi ir socialinio vystymosi) svertas, ir kad jo nauda yra didesnė už vykstant konsultacijoms nurodytus trūkumus, tarp kurių – didelio masto gamtos išteklių <…> naudojimas <…>

(9) buvo įvertinta, kad muitų tarifų lengvatų suteikimas Vakarų Sacharos kilmės produktams iš esmės turės teigiamą poveikį atitinkamiems gyventojams. <…>

(10) atsižvelgiant į [2016 m. gruodžio 21 d. Teisingumo Teismo sprendime *Taryba / Polisario frontas* (C-104/16 P, EU:C:2016:973) pateiktus] svarstymus dėl pritarimo, bendradarbiaudama su Europos išorės veiksmų tarnyba [(EIVT)] Komisija ėmėsi visų protingų ir įmanomų priemonių dabartinėje situacijoje tam, kad būtų tinkamai įtraukti su susitarimu susiję gyventojai, kad būtų užtikrintas jų pritarimas susitarimui. Buvo įvykdytos plataus masto konsultacijos, ir didžioji dalis socialinių, ekonominių ir politinių suinteresuotų subjektų, kurie dalyvavo konsultacijose, nurodė, kad jie pritarė tam, kad Vakarų Sacharai būtų suteiktos Asociacijos susitarime numatytos muitų tarifų lengvatos. Prieštaraujantieji idėjai iš esmės laikėsi nuomonės, kad šis susitarimas patvirtintų Maroko poziciją dėl Vakarų Sacharos teritorijos. Tačiau nė viena susitarimo nuostata neleidžia manyti, kad juo pripažįstamos Maroko suverenios teisės į Vakarų Sacharą. Beje, Sąjunga ir toliau aktyviai palaikys [globojant Jungtinėms Tautoms] pradėtą ir vykdomą taikų konflikto sprendimo procesą“.

42 Ginčijamo sprendimo 1 straipsnio pirmoje pastraipoje numatyta, kad ginčijamas susitarimas patvirtinamas Sąjungos vardu. Šis susitarimas įsigaliojo 2019 m. liepos 19 d. (OL L 197, 2019, p. 1).

Procesas Bendrajame Teisme ir skundžiamas sprendimas

43 2019 m. balandžio 27 d. Bendrojo Teismo kanceliarija gavo *Polisario* fronto ieškinį dėl ginčijamo sprendimo panaikinimo.

44 Skundžiamu sprendimu Bendrasis Teismas, be kita ko, panaikino ginčijamą sprendimą ir nusprendė, kad šio sprendimo padariniai lieka galioti laikotarpiu, kuris negali viršyti Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 56 straipsnio pirmoje pastraipoje nustatyto termino, arba, jei per šį terminą būtų paduotas apeliacinis skundas, iki Teisingumo Teismo sprendimo dėl šio apeliacinio skundo paskelbimo.

45 Pirma, Bendrasis Teismas išnagrinėjo Tarybos, palaikomos Prancūzijos Respublikos, Komisijos ir *Confédération marocaine de l'agriculture et du développement rural (Comader)*, pirmiausia pateiktus du nepriimtinumu grindžiamus prieštaravimus, grindžiamus, pirma, tuo, kad *Polisario* frontas neturi procesinio veiksnumo ir todėl negali kreiptis į Sąjungos teismus, ir, antra, tuo, kad jis neturi teisės pareikšti ieškinio dėl ginčijamo sprendimo, ir juos atmetė atitinkamai skundžiamo sprendimo 79–114 ir 133–238 punktuose.

46 Antra, atmetęs pirmąjį panaikinimo pagrindą, kurį *Polisario* frontas nurodė grįsdamas savo reikalavimus, grindžiamą tuo, kad Taryba neturėjo kompetencijos priimti ginčijamą sprendimą, Bendrasis Teismas skundžiamo sprendimo 251–391 punktuose išnagrinėjo trečiąjį panaikinimo pagrindą, iš esmės grindžiamą tuo, kad Taryba pažeidė pareigą laikytis reikalavimų, kuriuos Teisingumo Teismas kildina iš apsisprendimo principo ir sutarčių santykinio poveikio principo ir kurie paaiškinti 2016 m. gruodžio 21 d. Sprendime *Taryba / Polisario frontas* (C-104/16 P, EU:C:2016:973) ir 2018 m. vasario 27 d. Sprendime *Western Sahara Campaign UK* (C-266/16, EU:C:2018:118). Skundžiamo sprendimo 391 punkte Bendrasis Teismas padarė išvadą, kad priimdama ginčijamą sprendimą Taryba nepakankamai atsižvelgė į visas reikšmingas aplinkybes, susijusias su Vakarų Sacharos padėtimi, ir klaidingai manė, kad turi pakankamai plačią diskreciją spręsti, ar reikia laikytis reikalavimo, pagal kurį šios teritorijos tauta turi išreikšti pritarimą dėl ginčijamo susitarimo taikymo jai, kaip trečiajai šio susitarimo šaliai, kaip nurodyta Teisingumo Teismo pateiktame sutarčių santykinio poveikio principo, siejamo su apsisprendimo principu, išaiškinime.

Procesas Teisingumo Teisme ir šalių reikalavimai

47 2022 m. vasario 15 d. Teisingumo Teismo pirmininko sprendimu bylos C-779/21 P ir C-799/21 P buvo sujungtos, kad būtų bendrai vykdoma rašytinė ir žodinė proceso dalys ir priimtas galutinis sprendimas.

48 2022 m. gegužės 27 d. Teisingumo Teismo pirmininko sprendimu Ispanijos Karalystei buvo leista įstoti į bylą palaikyti Komisijos reikalavimų byloje C-779/21 P.

49 2022 m. gegužės 27 d. Teisingumo Teismo pirmininko sprendimais Ispanijos Karalystei, Vengrijai, Portugalijos Respublikai ir Slovakijos Respublikai buvo leista įstoti į bylą palaikyti Tarybos reikalavimų byloje C-799/21 P.

50 2022 m. birželio 13 d. Teisingumo Teismo pirmininko sprendimu Belgijos Karalystei taip pat buvo leista įstoti į bylą palaikyti Tarybos reikalavimų byloje C-799/21 P. Tačiau vėliau ši valstybė narė nedalyvavo rašytinėje proceso dalyje.

51 Apeliaciniame skunde Komisija (byla C-779/21 P) Teisingumo Teismo prašo:

– panaikinti skundžiamą sprendimą,

– atmesti *Polisario* fronto pirmojoje instancijoje pareikštą ieškinį arba, jeigu Teisingumo Teismas nuspręstų, kad šioje bylos stadijoje negalima priimti galutinio sprendimo, grąžinti bylą Bendrajam Teismui ir

– priteisti iš *Polisario* fronto visas bylinėjimosi abiejose instancijose išlaidas, įskaitant apeliantės patirtas bylinėjimosi išlaidas.

52 Apeliaciniame skunde Taryba (byla C-799/21 P) Teisingumo Teismo prašo:

– panaikinti skundžiamą sprendimą,

– priimti galutinį sprendimą dėl klausimų, dėl kurių pateiktas apeliacinis skundas, ir atmesti *Polisario* fronto ieškinį,

– priteisti iš *Polisario* fronto bylinėjimosi išlaidas, susijusias su šiuo apeliaciniu skundu ir byla T-279/19, ir

– nepatenkinus šių reikalavimų, palikti galioti ginčijamo sprendimo padarinius dvylikai mėnesių nuo teismo sprendimo, kuris bus priimtas, paskelbimo dienos.

53 *Polisario* frontas Teisingumo Teismo prašo:

– atmesti apeliacinius skundus,

– priteisti iš Komisijos visas *Polisario* fronto šioje byloje patirtas bylinėjimosi išlaidas ir

– priteisti iš Tarybos visas *Polisario* fronto bylinėjimosi išlaidas, patirtas šioje byloje ir Bendrajame Teisme pirmojoje instancijoje.

54 Prancūzijos Respublika Teisingumo Teismo prašo:

– panaikinti skundžiamą sprendimą,

– priimti galutinį sprendimą dėl klausimų, dėl kurių pateikti šie apeliaciniai skundai, ir atmesti *Polisario* fronto ieškinį arba, jeigu Teisingumo Teismas nuspręstų, kad šioje bylos stadijoje negalima priimti galutinio sprendimo, grąžinti bylą Bendrajam Teismui ir

– nepatenkinus šių reikalavimų, remiantis Tarybos ir Komisijos nurodytais motyvais palikti galioti ginčijamo sprendimo padarinius 18 mėnesių nuo teismo sprendimo, kuris bus priimtas, paskelbimo dienos.

55 *Comader* Teisingumo Teismo prašo:

– panaikinti skundžiamą sprendimą,

– pripažinti *Polisario* fronto ieškinį nepriimtinu arba bent jau nepagrįstu ir

– nuspręsti, kad iš *Polisario* fronto turi būti priteistos bylinėjimosi išlaidos.

56 Ispanijos Karalystė prašo Teisingumo Teismo patenkinti Komisijos apeliacinį skundą byloje C-779/21 P ir Tarybos apeliacinį skundą byloje C-799/21 P. Belgijos Karalystė, Vengrija, Portugalijos Respublika ir Slovakijos Respublika prašo Teisingumo Teismo patenkinti Tarybos apeliacinį skundą.

Dėl apeliacinių skundų

57 Savo apeliaciniams skundams pagrįsti Komisija, apeliantė byloje C-779/21 P, ir Taryba, apeliantė byloje C-799/21 P, nurodo atitinkamai penkis ir keturis pagrindus. Apeliacinio skundo byloje C-779/21 P pirmieji trys pagrindai ir apeliacinio skundo byloje C-799/21 P pirmieji du pagrindai grindžiami Bendrojo Teismo padarytomis teisės klaidomis, kiek tai susiję su *Polisario* fronto jame pareikšto ieškinio priimtinumu, o apeliacinio skundo byloje C-779/21 P ketvirtasis ir penktasis pagrindai ir apeliacinio skundo byloje C-799/21 P trečiasis ir ketvirtasis pagrindai grindžiami teisės klaidomis, kurias Bendrasis Teismas padarė nagrinėdamas šio ieškinio pagrįstumą.

Dėl apeliacinio skundo byloje C-779/21 P pirmojo pagrindo ir apeliacinio skundo byloje C-799/21 P pirmojo pagrindo, grindžiamų tuo, kad „Polisario“ frontas neturi procesinio veiksnumo

Šalių argumentai

58 Savo pirmuosiuose atitinkamuose pagrinduose Taryba ir Komisija priekaištauja Bendrajam Teismui dėl to, kad jis padarė teisės klaidą, kai skundžiamo sprendimo 90–114 punktuose pripažino *Polisario* fronto procesinį veiksnumą Sąjungos teisme.

59 Šios dvi institucijos, Prancūzijos Respublika ir *Comader*, be kita ko, iš esmės teigia, kad *Polisario* frontas neturi teisinio subjektiškumo nei pagal tarptautinę, nei pagal Sąjungos teisę. Be to, jų teigimu, negalima remtis veiksmingos teisminės gynybos principu siekiant pripažinti *Polisario* fronto teisę pareikšti ieškinį Bendrajame Teisme, kad būtų apginta Vakarų Sacharos tautos teisė į apsisprendimą, nes kiltų grėsmė, kad bet koks Sąjungos teisme, kaip „vidaus“ teisėjui, pareikštas ieškinys bus pripažintas priimtinu, nors toks ieškinys būtų susijęs su tarptautinės teisės reglamentuojamu tarptautiniu ginču, pareikštas tarptautinės teisės subjekto ir negalėtų būti pareikštas tarptautiniame teisme. Tarybos teigimu, teisė į veiksmingą teisminę gynybą nereiškia universalios galimybės kreiptis į Sąjungos teismą, kuriame būtų nepaisoma SESV 263 straipsnio ketvirtoje pastraipoje nustatytų priimtinumo sąlygų.

60 Be to, Komisijos teigimu, nors *Polisario* frontas tikrai dalyvauja priimant „politinį sprendimą“ dėl Vakarų Sacharos teritorijos galutinio statuso, kaip nurodyta skundžiamo sprendimo 91 ir 92 punktuose, reikia turėti omenyje Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos rezoliucijos 34/37, kurią nurodė Bendrasis Teismas ir kuri paminėta šio sprendimo 29 punkte, svarbą. Tiesa, šioje rezoliucijoje rekomenduojama *Polisario* frontui, kaip Vakarų Sacharos tautos „atstovui“, dalyvauti priimant politinį sprendimą dėl su šia teritorija susijusio konflikto. Nors ši rezoliucija neturi privalomosios galios, ji buvo priimta prieš atsirandant tam tikrai Vakarų Sacharos gyventojų vietos atstovavimo formai surengus rinkimus remiantis tiesiogine visuotine rinkimų

teise. Sąjunga niekada nepripažino kokio nors kito *Polisario* fronto statuso, išskyrus vienos iš Jungtinių Tautų lygmeniu vykdomo taikos proceso „šalių“, o tiksli Vakarų Sacharos tautos dalis, kuriai jis iki šiol atstovauja, lieka gana neaiški.

61 Taryba mano, kad Bendrasis Teismas padarė teisės klaidą, kai plačiai aiškino sąvoką „juridinis asmuo“, kaip ji suprantama pagal SESV 263 straipsnio ketvirtą pastraipą, neatsižvelgdamas į *Polisario* fronto vaidmens ir atstovavimo ribas pagal tarptautinę teisę, ir skundžiamo sprendimo 103 punkte atmetė Tarybos argumentus šiuo klausimu. Bendrasis Teismas klaidingai nusprendė, kad *Polisario* fronto atstovavimo įgaliojimai Jungtinių Tautų politinio ginčo sprendimo procese pateisina tai, kad jam buvo suteiktas „juridinio asmens“ statusas, kad jis galėtų ginčyti sprendimo dėl susitarimo, kuris neturi įtakos šio ginčo išsprendimui, sudarymo galiojimą. *Polisario* fronto vaidmuo tarptautiniu lygmeniu apsiriboja jo, kaip Vakarų Sacharos tautos atstovo, gebėjimu dalyvauti Jungtinių Tautų globojamose derybose dėl Vakarų Sacharos galutinio statuso pagal šio sprendimo 29 punkte minėtą Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos rezoliuciją 34/37. Tai, kad Sąjungos institucijos pripažįsta esant ginčą, dėl kurio vyksta derybos Jungtinėse Tautose, visiškai nereiškia, kad Sąjunga ar jos institucijos pripažįsta *Polisario* frontą kaip jų dalyvį, nes Sąjunga nėra šių derybų šalis.

62 *Polisario* frontas neigia šiuos argumentus.

Teisingumo Teismo vertinimas

63 Kaip Bendrasis Teismas iš esmės priminė skundžiamo sprendimo 82 ir 83 punktuose, nors pagal SESV 263 straipsnio ketvirtą pastraipą kiekvienas fizinis ar juridinis asmuo gali šio straipsnio pirmoje ir antroje pastraipose numatytomis sąlygomis pareikšti ieškinį dėl jam skirtų aktų arba aktų, kurie yra tiesiogiai ir konkrečiai su juo susiję, ar dėl reglamentuojamojo pobūdžio teisės aktų, tiesiogiai su juo susijusių ir dėl kurių nereikia patvirtinti įgyvendinimo priemonių, Teisingumo Teismas jau yra pripažinęs subjektų procesinį veiksnumą Sąjungos teismuose, neatsižvelgiant į tai, ar jie pagal vidaus teisę įsteigti kaip juridiniai asmenys.

64 Kaip skundžiamo sprendimo 84 punkte konstatavo Bendrasis Teismas, taip, be kita ko, buvo tuo atveju, kai, pirma, atitinkamas subjektas turėjo pakankamus įgaliojimus atstovauti asmenims, kurių teises, kylančias iš Sąjungos teisės, jis ketino ginti, taip pat turėjo savarankiškumą ir atsakomybę, kurių reikia siekiant veikti palaikant pagal tą pačią teisę apibrėžtus teisinius santykius, ir, kai, antra, per derybas dėl šių teisių institucijos pripažino jį dalyviu (šiuo klausimu žr. 1974 m. spalio 8 d. Sprendimo *Union syndicale – Europos valstybės tarnautojų sąjunga ir kt. / Taryba*, 175/73, EU:C:1974:95, 9–17 punktus ir 1974 m. spalio 8 d. Sprendimo *Syndicat général du personnel des organismes européens / Komisija*, 18/74, EU:C:1974:96, 5–13 punktus).

65 Kaip skundžiamo sprendimo 85 punkte nurodė Bendrasis Teismas, taip buvo ir tuo atveju, kai Sąjungos institucijos laikė šį subjektą atskiru subjektu, turinčiu savo teisių ir pareigų. Iš tikrųjų dėl nuoseklumo ir teisingumo būtina pripažinti tokio subjekto procesinį veiksnumą ginčijant jo teises ribojančias priemones ar institucijų dėl jo priimtus nepalankius sprendimus (šiuo klausimu žr. 1982 m. spalio 28 d. Sprendimo *Groupement des Agences de voyages / Komisija*, 135/81, EU:C:1982:371, 9–11 punktus; 2007 m. sausio 18 d. Sprendimo *PKK ir KNK / Taryba*, C-229/05 P, EU:C:2007:32, 107–112 punktus; taip pat 2017 m. birželio 15 d. Sprendimo *Al-Faqih ir kt. / Komisija*, C-19/16 P, EU:C:2017:466, 40 punktą).

66 Be to, skundžiamo sprendimo 86 punkte Bendrasis Teismas teisingai priminė, kad remiantis Teisingumo Teismo jurisprudencija sąvoka „juridinis asmuo“, kaip ji suprantama pagal SESV 263 straipsnio ketvirtą pastraipą, negali būti aiškinama siaurai (šiuo klausimu žr. 2021 m. birželio 22 d. Sprendimo *Venesuela / Taryba (Sąsaja su trečiąja valstybe)*, C-872/19 P, EU:C:2021:507, 44 punktą).

67 Nagrinėjamu atveju reikia konstatuoti, kaip generalinė advokatė tai padarė savo išvados 82 punkte, kad *Polisario* frontas yra pasiskelbęs išlaisvinimo judėjimu ir įkurtas siekiant kovoti dėl konkretaus būsimo Vakarų Sacharos kaip priklausomos teritorijos valdymo modelio, t. y. šios teritorijos nepriklausomybės, šiuo metu – nuo Maroko Karalystės, ir sahravių valstybės įkūrimo. Taigi šis judėjimas, įgyvendinant Vakarų Sacharos kaip priklausomos teritorijos tautos teisę į apsisprendimą, siekia įkurti nepriklausomą valstybę.

68 Kadangi minėtas judėjimas, remdamasis Vakarų Sacharos tautos teise į apsisprendimą, siekia būtent nustatyti šios teritorijos valstybinę teisinę tvarką, tam, kad būtų pripažintas jo procesinis veiksnumas Sąjungos teismuose, negalima reikalauti, kad jis būtų įsteigtas kaip juridinis asmuo pagal konkrečią nacionalinės teisės sistemą.

69 Be to, *Polisario* frontas yra vienas iš teisėtų šio sprendimo 31 punkte nurodyto Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos globojamo Vakarų Sacharos ateities nustatymo proceso dalyvių ir jo sprendimai privalomi visoms valstybėms narėms ir Sąjungos institucijoms, nepaisant to, kad Jungtinės Tautos arba Sąjunga ir jos valstybės narės niekada jam nesuteikė „nacionalinio išlaisvinimo judėjimo“ statuso.

70 Iš to matyti, kad *Polisario* fronto, kuris taip pat dalyvauja įvairiuose tarptautiniuose forumuose, įskaitant Afrikos forumus, ir palaiko dvišalius teisinius santykius tarptautiniu lygmeniu, teisinis egzistavimas yra pakankamas, kad jis galėtų turėti procesinį veiksnumą Sąjungos teismuose.

71 Dėl klausimo, ar šis subjektas gali teisėtai atstovauti Vakarų Sacharos tautos interesams, pažymėtina, kad šis klausimas susijęs su jo teise pareikšti ieškinį dėl ginčijamo sprendimo panaikinimo, o ne su jo procesiniu veiksnumu Sąjungos teisme.

72 Galiausiai argumentai, susiję su *Polisario* fronto teisinio subjektiškumo nepripažinimu valstybių narių teisės sistemose arba su tuo, kad nė vienas valstybės narės teismas nėra pripažinęs jo procesinio veiksnumo, yra nereikšmingi. Iš tiesų, kaip skundžiamo sprendimo 83 punkte pažymėjo Bendrasis Teismas, nors SESV 263 straipsnio ketvirtoje pastraipoje esanti juridinio asmens sąvoka iš principo reiškia, kad egzistuoja teisinį subjektiškumą turintis subjektas, kuris turi būti patikrintas atsižvelgiant į nacionalinę teisę, pagal kurią šis juridinis asmuo buvo įsteigtas, ji nebūtinai sutampa su sąvokomis, įtvirtintomis įvairiose valstybių narių teisės sistemose. Šiuo klausimu taip pat reikia pažymėti, kad Teisingumo Teismas yra pripažinęs, jog trečioji valstybė, kaip tarptautinį teisinį subjektiškumą turinti valstybė, turi būti laikoma „juridiniu asmeniu“, kaip tai suprantama pagal SESV 263 straipsnio ketvirtą pastraipą (šiuo klausimu žr. 2021 m. birželio 22 d. Sprendimo *Venesuela / Taryba (Sąsaja su trečiąja valstybe)*, C-872/19 P, EU:C:2021:507, 53 punktą).

73 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, Bendrasis Teismas, nepadaręs teisės klaidos, galėjo nuspręsti, kad *Polisario* frontas turi procesinį veiksnumą Sąjungos teismuose, kaip tai suprantama pagal SESV 263 straipsnio ketvirtą pastraipą.

74 Taigi apeliacinio skundo byloje C-779/21 P pirmąjį pagrindą ir apeliacinio skundo byloje C-799/21 P pirmąjį pagrindą reikia atmesti kaip nepagrįstus.

Dėl apeliacinio skundo byloje C-779/21 P antrojo ir trečiojo pagrindų ir apeliacinio skundo byloje C-799/21 P antrojo pagrindo, grindžiamų tuo, kad ginčijamas sprendimas nėra tiesiogiai ir konkrečiai susijęs su „Polisario“ frontu

75 Komisija apeliacinio skundo byloje C-779/21 P antrajame ir trečiajame pagrinduose ir Taryba apeliacinio skundo byloje C-799/21 P antrojo pagrindo pirmoje ir antroje dalyse teigia, jog Bendrasis Teismas skundžiamo sprendimo 224 punkte klaidingai nusprendė, kad ginčijamas sprendimas yra tiesiogiai susijęs su *Polisario* frontu, kaip tai suprantama pagal SESV 263 straipsnio ketvirtą pastraipą, o skundžiamo sprendimo 238 punkte – kad ginčijamas sprendimas yra konkrečiai susijęs su *Polisario* frontu, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą.

Dėl apeliacinio skundo byloje C-779/21 P antrojo pagrindo ir apeliacinio skundo byloje C-799/21 P antrojo pagrindo pirmos dalies, grindžiamų tuo, kad ginčijamas sprendimas nėra tiesiogiai susijęs su „Polisario“ frontu

– *Šalių argumentai*

76 Taryba ir Komisija teigia, jog skundžiamo sprendimo 224 punkte Bendrasis Teismas klaidingai nusprendė, kad ginčijamas sprendimas yra tiesiogiai susijęs su *Polisario* frontu.

77 Komisija, be kita ko, teigia, kad Bendrasis Teismas pažeidė Sąjungos teisę, kai nusprendė, kad tam tikri ginčijamo sprendimo ir ginčijamo susitarimo padariniai atitinka sąlygas, leidžiančias konstatuoti, kad ginčijamas sprendimas yra tiesiogiai susijęs su *Polisario* frontu, nors ginčijamu susitarimu, kurį šiuo sprendimu siekta patvirtinti Sąjungos vardu, iš dalies pakeitus kilmės taisykles, Sąjungoje tik suteikta lengvatinė prieiga prie tam tikrų iš Vakarų Sacharos kilusių prekių, kartu pripažįstant atskirą šios teritorijos statusą ir paliekant visiškai atvirą Jungtinių Tautų lygmens proceso, susijusio su minėta priklausoma teritorija, baigtį. Taigi ši institucija mano, kad būtent importuotojai prireikus gali remtis minėtu susitarimu suteiktomis „teisėmis“ ir ginčyti muitinės įstaigų priimtus jo įgyvendinimo sprendimus valstybių narių teismuose, jeigu šios teisės būtų pažeistos. Paprastai muitinės deklarantai turėtų būti įsisteigę Sąjungoje. Žinoma, minėtame susitarime nurodytos trečiosios šalies gamintojai galėtų pasinaudoti platesniu Europos rinkos atvėrimu, tačiau tokia nauda būtų ginčijamo susitarimo „ekonominis“ poveikis. Taigi poveikis „už Sąjungos ribų“ nėra teisinio pobūdžio ir nėra reglamentuojamas Sąjungos teisės.

78 Bendrojo Teismo motyvais dėl institucijų argumentų atmetimo iš tikrųjų siekiama įrodyti ne tai, kad ginčijamas sprendimas yra tiesiogiai susijęs su *Polisario* frontu, o tai, kad ginčijamas susitarimas taikytinas Vakarų Sacharos teritorijai ir todėl daro poveikį šios teritorijos tautai. Tai, kad Maroko muitinė turi dalyvauti įgyvendinant ginčijamą susitarimą, kiek tai susiję su kilmės sertifikatų išdavimu, arba tai, kad eksportuotojai turi laikytis tam tikrų sąlygų, kad importuotojai galėtų pasinaudoti lengvatiniais tarifais, arba kad ginčijamas susitarimas daro poveikį Vakarų Sacharos produktams, visiškai nereiškia, kad tas susitarimas sukelia teisinių padarinių trečiojoje teritorijoje.

79 Taryba, be kita ko, priduria, jog skundžiamo sprendimo 171 punkte padaryta išvada, kad, atsižvelgiant į sprendimo sudaryti tarptautinį susitarimą pobūdį ir jo sukeliamus teisinius padarinius, negalima iš karto atmesti galimybės, kad dėl ginčijamo susitarimo turinio ginčijamas sprendimas tiesiogiai sukelia padarinių *Polisario* fronto teisinei padėčiai, grindžiama teisiškai klaidingais motyvais.

80 Skundžiamo sprendimo 150 ir 162 punktuose Bendrasis Teismas klaidingai nusprendė, kad sprendimas sudaryti tarptautinį susitarimą yra šio susitarimo sudedamoji dalis ir sukelia teisinių padarinių kitoms šalims „tiek, kiek jame oficialiai patvirtinti pagal atitinkamą susitarimą Sąjungos prisiimti įsipareigojimai šioms šalims“. Ginčijamas sprendimas nesukelia teisinių padarinių už Sąjungos teisinės sistemos ribų. Priešingai, nei skundžiamo sprendimo 162 punkte konstatavo Bendrasis Teismas, juo Sąjunga išreiškia savo sutikimą Sąjungos teisinės sistemoje.

81 *Polisario* frontas turėjo Bendrajame Teisme ginčyti būtent Sąjungos pranešimo aktą, aiškiai nurodytą tiek ginčijamo susitarimo paskutinėje pastraipoje, tiek ginčijamo sprendimo 2 straipsnyje, darant prielaidą, kad įvykdytos visos priimtinumo sąlygos. Be to, Taryba ginčija, kad nagrinėjamu atveju šios sąlygos yra įvykdytos.

82 Taryba taip pat ginčija skundžiamo sprendimo 215 punkte Bendrojo Teismo padarytą išvadą, kad tiek, kiek ginčijamo susitarimo sudarymas daro poveikį Vakarų Sacharos tautai ir dėl jo reikia gauti jos pritarimą, ginčijamas sprendimas sukelia tiesioginių padarinių *Polisario* fronto, kaip šios tautos atstovo, teisinei padėčiai.

83 Prancūzijos Respublika mano, kad Bendrasis Teismas padarė pirmą grupę teisės klaidų, susijusių su Tarybos sprendimo dėl tarptautinio susitarimo sudarymo teisiniais padariniais. Ji, kaip ir Taryba, pabrėžia, kad nors skundžiamo sprendimo 150 punkte padaryta išvada, jog sprendimas sudaryti tarptautinį susitarimą parodo Sąjungos sutikimą būti saistomai šio susitarimo, Sąjungos teisinėje sistemoje yra teisinga, vien pranešimas atitinkamai šaliai apie vidaus procedūrų užbaigimą tarptautiniu lygmeniu reiškia sutikimą būti saistomai susitarimo. Be to, Bendrasis Teismas padarė antrą grupę teisės klaidų, kai teigė, kad *Polisario* fronto teisinė padėtis tiesiogiai pakeičiama pačiu ginčijamu susitarimu.

84 Be to, *Comader*, pirma palaiko Tarybos argumentus, susijusius su teisės klaidomis, kurias Bendrasis Teismas padarė skundžiamo sprendimo 149–159 punktuose, nes sprendimas sudaryti sutartį nereiškia jos įsigaliojimo. Be to, veiksmingos teisminės gynybos principu nesiekiama išplėsti ne Europos ieškovo teisės pareikšti ieškinį siekiant apginti kolektyvines teises pagal tarptautinę teisę. Antra, skundžiamo sprendimo 215 punkte konstatavęs, kad ginčijamas sprendimas „tiesiogiai“ susijęs su *Polisario* frontu, Bendrasis Teismas supainiojo *Polisario* frontą su Vakarų Sacharos tauta.

85 *Polisario* frontas neigia šiuos argumentus.

– *Teisingumo Teismo vertinimas*

86 Kaip priminta šio sprendimo 63 punkte, pagal SESV 263 straipsnio ketvirtą pastraipą kiekvienas fizinis ar juridinis asmuo gali šio straipsnio pirmoje ir antroje pastraipose numatytomis sąlygomis pateikti ieškinį dėl jam skirtų aktų arba aktų, kurie yra tiesiogiai ir konkrečiai su juo susiję, ar dėl reglamentuojamojo pobūdžio teisės aktų, tiesiogiai su juo susijusių ir dėl kurių nereikia patvirtinti įgyvendinimo priemonių.

87 Remiantis suformuota jurisprudencija, kurią Bendrasis Teismas priminė skundžiamo sprendimo 144 punkte, pagal sąlygą, kuria remiantis sprendimas, dėl kurio pareikštas ieškinys, turi būti tiesiogiai susijęs su fiziniu ar juridiniu asmeniu, turi būti tenkinami du kumuliaciniai kriterijai, t. y. pirma, priemonė turi tiesiogiai sukelti padarinių asmens teisinei padėčiai ir, antra, ji neturi palikti jokios diskrecijos ją įgyvendinti turintiems subjektams, nes šis įgyvendinimas vyksta savaime ir išplaukia tik iš Sąjungos teisės aktų, netaikant kitų tarpinių normų (šiuo klausimu žr. 2018 m. lapkričio 6 d. Sprendimo *Scuola Elementare Maria Montessori / Komisija, Komisija / Scuola Elementare Maria Montessori ir Komisija / Ferracci*, C-622/16 P–C-624/16 P, EU:C:2018:873, 42 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją ir 2022 m. liepos 12 d. Sprendimo *Nord Stream 2 / Parlamentas ir Taryba*, C-348/20 P, EU:C:2022:548, 43 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

88 Nagrinėjamu atveju Bendrajame Teisme pareikštu ieškiniu dėl panaikinimo *Polisario* frontas siekė, kad būtų apsaugota Vakarų Sacharos tautos teisė į apsisprendimą, kurią Teisingumo Teismas jau pripažino 2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Taryba / Polisario frontas* (C-104/16 P, EU:C:2016:973) 88, 91 ir 105 punktuose. Atsižvelgiant būtent į ginčijamo sprendimo, taigi ir ginčijamo susitarimo, padarinius šios tautos, kuriai šiose bylose atstovauja *Polisario* frontas, teisinei padėčiai reikia nagrinėti, ar ginčijamas sprendimas yra tiesiogiai susijęs su *Polisario* frontu, kaip tai suprantama pagal šio sprendimo pirmesniame punkte primintą jurisprudenciją.

89 Nors *Polisario* frontas nebuvo oficialiai pripažintas išimtiniu Vakarų Sacharos tautos atstovu, jis, remiantis Jungtinių Tautų aukščiausiųjų organų rezoliucijomis, tarp jų ir šio sprendimo 31 punkte nurodytomis Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijomis, yra privilegijuotas Jungtinių Tautų globojamo proceso dalyvis siekiant nustatyti būsimą Vakarų Sacharos statusą. Jis taip pat dalyvauja kituose tarptautiniuose forumuose, siekdamas apginti minėtos tautos apsisprendimo teisę.

90 Šios ypatingos aplinkybės leidžia manyti, kad *Polisario* frontas gali Sąjungos teisme ginčyti Sąjungos akto, kuris tiesiogiai sukelia padarinių apsisprendimo teisę turinčios Vakarų Sacharos tautos teisinei padėčiai, teisėtumą, kai tas aktas konkrečiai susijęs su šia tauta arba, kiek tai susiję su reglamentuojamojo pobūdžio teisės aktu, dėl jo nereikia patvirtinti įgyvendinimo priemonių.

91 Tokiomis aplinkybėmis SESV 263 straipsnio ketvirtoje pastraipoje numatytą sąlygą, kad sprendimas, dėl kurio pareikštas ieškinys, turi būti tiesiogiai susijęs su jį pareiškusiu fiziniu ar juridiniu asmeniu, reikia vertinti turint omenyje Jungtinių Tautų Chartijos 73 straipsnį ir veiksmingos teisminės gynybos principą, atsižvelgiant į Vakarų Sacharos tautos, kuriai šiose bylose atstovauja *Polisario* frontas, teisinę padėtį.

92 Nagrinėjamu atveju ginčijamas sprendimas, taigi atitinkamai ir ginčijamas susitarimas, atsižvelgiant į jų poveikį Vakarų Sacharos tautos teisei į apsisprendimą, atitinka šio sprendimo 87 punkte primintas sąlygas (šiuo klausimu žr. 2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Taryba / Polisario frontas*, C-104/16 P, EU:C:2016:973, 106 punktą).

93 Pirma, kaip savo išvados 75 punkte iš esmės pažymėjo generalinė advokatė, šiuo sprendimu siekiama sudaryti tarptautinį susitarimą, kurio taikymas numatytas didžiojoje teritorijos dalyje, kurioje Vakarų Sacharos tauta turi apsisprendimo teisę. Taigi jis neišvengiamai turi poveikį teisėms, kurias ši tauta turi šios teritorijos atžvilgiu, įskaitant teisę naudoti jos gamtos ištekliais, kylančią iš Jungtinių Tautų Chartijos 73 straipsnio ir tarptautinės paprotinės teisės principo,

pagal kurį pripažįstamos nuolatinės suverenios teisės į gamtos išteklius (šiuo klausimu žr. 2005 m. gruodžio 19 d. TTT sprendimą byloje dėl ginkluotųjų pajėgų buvimo Kongo teritorijoje (*Kongo Demokratinė Respublika prieš Ugandą*), Rink. 2005, p. 168, 244 punktas)

94 Konkrečiai kalbant, nors ginčijamu susitarimu Sąjunga nepripažįsta Maroko Karalystės pretenzijų dėl suvereniteto Vakarų Sacharos teritorijoje, šiuo susitarimu Sąjungos teisėje pripažįstami teisiniai padariniai, kuriuos sukelia Maroko Karalystės kompetentingų institucijų, be kita ko, muitinės, šioje priklausomoje teritorijoje atlikti veiksmai, kaip antai susiję su kilmės sertifikatų išdavimu Vakarų Sacharos kilmės produktams.

95 Šiuo klausimu reikia atmesti Komisijos argumentą, kad tai, jog ginčijamas susitarimas daro poveikį Vakarų Sacharos kilmės produktams, teisiškai nereiškia „ginčijamo susitarimo taikymo Vakarų Sacharos teritorijai“. Iš tiesų ginčijamo susitarimo įgyvendinimas suponuoja Maroko valdžios institucijų buvimą Vakarų Sacharos teritorijoje ir jų administracinių funkcijų vykdymą šioje teritorijoje, siekiant priimti tam tikrus minėtame susitarime numatytus aktus. Taigi ginčijamas sprendimas, kuriuo Sąjungos teisėje pripažįstami tokių Maroko valdžios institucijų aktų teisiniai padariniai, sukelia tiesioginių padarinių Vakarų Sacharos tautos, kaip apsisprendimo teisės turėtojos, teisinei padėčiai, nepaisant to, ar pagal tarptautinę teisę ginčijamu susitarimu galima remtis prieš šią tautą, atsižvelgiant į sutarčių santykinio poveikio principą.

96 Antra, įsigaliojus ginčijamam susitarimui, pareiga taikyti lengvatinį režimą Vakarų Sacharos kilmės produktams, kuriuos kaip tokius yra sertifikavusios Maroko muitinės institucijos, yra privaloma Sąjungai, nesant būtinybės priimti kokį nors ginčijamą sprendimą papildantį aktą, kuris reikštų valdžios institucijų, atsakingų už minėto susitarimo įgyvendinimą, šiuo aspektu vykstantį visiškai savaime, diskreciją.

97 Šiomis aplinkybėmis reikia atmesti Tarybos ir Prancūzijos Respublikos argumentus dėl skundžiamo sprendimo 150 ir 162 punktų, kad *Polisario* fronto ieškinys Bendrajame Teisme turėjo būti pareikštas ne dėl sprendimo dėl ginčijamo susitarimo sudarymo, bet dėl akto, kuriuo Sąjunga pranešė Maroko Karalystei apie šio susitarimo patvirtinimą.

98 Sprendimas sudaryti tarptautinį susitarimą yra galutinis aktas Sąjungos teisinėje sistemoje ir išreiškia Sąjungos valią būti saistomai šio susitarimo (šiuo klausimu žr. 2001 m. gruodžio 6 d. Nuomonės 2/00 *Kartachenos biosaugos protokolas*, EU:C:2001:664, 5 punktą). Pagal suformuotą ir šio sprendimo 135 punkte primintą jurisprudenciją toks sprendimas yra aktas, kurį galima ginčyti, nes Teisingumo Teismas neturi jurisdikcijos panaikinti tarptautinio susitarimo (šiuo klausimu žr. 2018 m. vasario 27 d. Sprendimo *Western Sahara Campaign UK*, C-266/16, EU:C:2018:118, 45–51 punktus). Vis dėlto pranešimas apie tokio susitarimo patvirtinimą kitai susitariančiajai šaliai yra įgyvendinimo priemonė, kuri iš esmės turi būti laikoma aktu, kurio negalima ginčyti.

99 Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, skundžiamo sprendimo 224 punkte Bendrasis Teismas teisingai pripažino, kad ginčijamas sprendimas yra tiesiogiai susijęs su *Polisario* frontu.

100 Taigi apeliacinio skundo byloje C-779/21 P antrąjį pagrindą ir apeliacinio skundo byloje C-799/21 P antrojo pagrindo pirmą dalį reikia atmesti kaip nepagrįstus.

Dėl apeliacinio skundo byloje C-779/21 P trečiojo pagrindo ir apeliacinio skundo byloje C-799/21 P antrojo pagrindo antros dalies, grindžiamų tuo, kad ginčijamas sprendimas nėra konkrečiai susijęs su „Polisario“ frontu

– *Šalių argumentai*

101 Taryba ir Komisija, Prancūzijos Respublika ir *Comader* mano, kad Bendrasis Teismas skundžiamo sprendimo 238 punkte klaidingai nusprendė, jog ginčijamas sprendimas yra konkrečiai susijęs su *Polisario* frontu.

102 Komisija, be kita ko, pažymi, kad skundžiamo sprendimo 230 punkte Bendrasis Teismas tik daro nuorodą į argumentus dėl sąlygos, susijusios su klausimu, ar ginčijamas sprendimas yra tiesiogiai susijęs su *Polisario* frontu, o jie, kaip ji nurodė apeliacinio skundo byloje C-779/21 P antrajame pagrinde, yra teisiškai klaidingi. Taryba taip pat teigia, kad Bendrasis Teismas padarė teisės klaidų, dėl kurių yra klaidinga jo išvada, kad ginčijamas sprendimas konkrečiai susijęs su *Polisario* frontu.

103 Taryba ir Komisija dar ginčija tai, kad skundžiamo sprendimo 235 punkte Bendrasis Teismas atmetė 2003 m. balandžio 10 d. Sprendimo *Komisija / Nederlandse Antillen* (C-142/00 P, EU:C:2003:217) reikšmingumą – jame Teisingumo Teismas nusprendė, kad vien bendro intereso, kurį užjūrio šalis ar teritorija (UŠT), kaip subjektas, turintis kompetenciją spręsti ekonominius ir socialinius klausimus savo teritorijoje, gali turėti dėl jos ekonominei gerovei palankaus rezultato, negali pakakti, kad jį būtų galima laikyti konkrečiai susijusiu, kaip tai suprantama pagal SESV 263 straipsnio ketvirtą pastraipą.

104 Šiuo klausimu Komisija pabrėžia, kad skundžiamo sprendimo 234 ir 235 punktuose Bendrojo Teismo nustatytas skirtumas tarp situacijos, nagrinėtos 2003 m. balandžio 10 d. Sprendime *Komisija / Nederlandse Antillen* (C-142/00 P, EU:C:2003:217), ir šioje byloje nagrinėjamos situacijos yra dirbtinis ir teisiškai klaidingas, nes minėtame sprendime ginčyta priemonė buvo susijusi tik su UŠT, ir kai kurios iš jų yra arba buvo priklausomos teritorijos. Negalima sutikti su tuo, kad Nyderlandų Antilų vyriausybė negali ginčyti Sąjungos akto, kuris ekonomiškai susijęs su jos teritorija, o *Polisario* frontas gali, nebent būtų nuspręsta, kad judėjimai, siekiantys teritorijos nepriklausomumo arba konfliktuojantys su valstybe, turi daugiau garantijų nei regioninės vyriausybės.

105 Taryba savo ruožtu mano, kad Bendrojo Teismo nurodyti motyvai neatsako į jos argumentą, grindžiamą 2003 m. balandžio 10 d. Sprendimu *Komisija / Nederlandse Antillen* (C-142/00 P, EU:C:2003:217), ir primena, kad Bendrajame Teisme pateiktame triplike ji teigė, jog iš to sprendimo matyti, kad net darant prielaidą, jog *Polisario* frontas yra subjektas, turintis kompetenciją spręsti ekonominius klausimus, susijusius su Vakarų Sachara, *quod non*, šio statuso nepakanka, kad ginčijamą susitarimą būtų galima laikyti konkrečiai susijusiu su juo.

106 *Polisario* frontas neigia šiuos argumentus.

– *Teisingumo Teismo vertinimas*

107 Pagal suformuotą jurisprudenciją kiti subjektai nei tie, kuriems skirtas sprendimas, teigti, kad sprendimas yra konkrečiai su jais susijęs, kaip tai suprantama pagal SESV 263 straipsnio ketvirtą pastraipą, gali tik tuo atveju, jei aktas, kurį prašoma panaikinti, susijęs su jais dėl tam tikrų jiems

būdingų savybių arba dėl juos iš kitų asmenų išskiriančios faktinės padėties, todėl individualizuoja kaip asmenis, kuriems toks aktas yra skirtas (2018 m. spalio 18 d. Sprendimo *Internacional de Productos Metálicos / Komisija*, C-145/17 P, EU:C:2018:839, 34 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

108 Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta šio sprendimo 88–92 punktuose, reikia konstatuoti, kad ginčijamas sprendimas yra konkrečiai susijęs su Vakarų Sacharos tauta, kuriai šiose bylose atstovauja *Polisario* frontas, nes aiškus Vakarų Sacharos teritorijos įtraukimas į ginčijamo susitarimo, kuris pagal ginčijamą sprendimą yra privalomas Sąjungai, taikymo sritį pakeičia šios tautos teisinę padėtį dėl to, kad ji turi teisę į apsisprendimą šios teritorijos atžvilgiu. Šis statusas išskiria ją iš kitų asmenų ar subjektų, įskaitant iš visų kitų tarptautinės teisės subjektų.

109 Komisijos ir Tarybos argumentai, susiję su 2003 m. balandžio 10 d. Sprendimu *Komisija / Nederlandse Antillen* (C-142/00 P, EU:C:2003:217), kuriame Teisingumo Teismas konstatavo, kad vien bendro intereso, kurį UŠT, kaip subjektas, turintis kompetenciją spręsti ekonominius ir socialinius klausimus savo teritorijoje, gali turėti dėl jos ekonominei gerovei palankaus rezultato, negali pakakti, kad jį būtų galima laikyti konkrečiai susijusiu, kaip tai suprantama pagal EB sutarties 173 straipsnio ketvirtą pastraipą (dabar – SESV 263 straipsnio ketvirta pastraipa). Bendrasis Teismas vertinimą, kad ginčijamas sprendimas, taigi ir ginčijamas susitarimas, yra konkrečiai susiję su *Polisario* frontu, grindė ne šio susitarimo ekonominiais padariniais, o aplinkybe, kad ši organizacija atstovauja Vakarų Sacharos tautai, kaip turinčiai teisę į apsisprendimą dėl šios teritorijos.

110 Vadinasi, apeliacinio skundo byloje C-779/21 P trečiąjį pagrindą reikia atmesti kaip nepagrįstą. Be to, apeliacinio skundo byloje C-799/21 P antrojo pagrindo antrą dalį reikia atmesti kaip nepagrįstą, todėl reikia atmesti visą šį pagrindą.

Dėl apeliacinio skundo byloje C-779/21 P ketvirtojo pagrindo ir apeliacinio skundo byloje C-799/21 P ketvirtojo pagrindo, grindžiamų teisės klaidomis dėl teisminės kontrolės apimties ir Vakarų Sacharos tautos pritarimo ginčijamam susitarimui

Šalių argumentai

111 Pateikdamos atitinkamus ketvirtuosius pagrindus Taryba ir Komisija priekaištauja Bendrajam Teismui dėl to, kad jis padarė kelias teisės klaidas, susijusias su klaidingu tarptautinės teisės aiškinimu ir taikymu, Tarybos diskrecijos išorės santykių srityje apimtimi, be kita ko, kiek tai susiję su reikalavimu nagrinėjamu atveju gauti Vakarų Sacharos tautos pritarimą, dokumentų aiškaus turinio nesilaikymu ir Tarybos argumentų iškraipymu ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 36 straipsnio, siejamo su jo 53 straipsnio pirma pastraipa, pažeidimu.

112 Komisija tvirtina, kad skundžiamo sprendimo 307–392 punktuose Bendrasis Teismas, pažeisdamas Sąjungos teisę, absoliučiai ir kraštutinai įgyvendino sutarčių santykinio veikimo principą, aiškinamą kartu su apsisprendimo teise, kai klaidingai išaiškino 2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimą *Taryba / Polisario frontas* (C-104/16 P, EU:C:2016:973) ir neatsižvelgė į jurisprudenciją, susijusią su Tarybos turima diskrecija išorės santykių srityje, ypač atsižvelgiant į tarptautinę paprotinę teisę.

113 Komisijos teigimu, šios klaidos siejamos su keturiais pagrindiniais priekaištais, t. y. pirma, teisės klaidomis, susijusiomis su teisminės kontrolės apimtimi, institucijų diskrecija ir būtinybe nustatyti akivaizdžią klaidą, kad būtų galima konstatuoti, jog ginčijamas sprendimas negalioja dėl jo tariamo nesuderinamumo su tarptautinės teisės normomis, antra, teisės klaidomis, susijusiomis su tuo, kad konkrečiomis bylos aplinkybėmis nėra reikalavimo, kad Vakarų Sacharos tauta išreikštų pritarimą, trečia, konkrečiomis bylos aplinkybėmis, susijusiomis su reikalavimu gauti Vakarų Sacharos tautos pritarimą, trečia, net darant prielaidą, kad toks Vakarų Sacharos tautos pritarimas yra būtinas ginčijamo sprendimo galiojimui patvirtinti, teisės klaidomis, nes Bendrojo Teismo vartojama sąvoka „pritarimas“ yra pernelyg siaura, ir, ketvirta, teisės klaidomis, susijusiomis su *Polisario* fronto, kaip subjekto, kuris turėtų išreikšti tokį pritarimą, nustatymu, atsižvelgiant į jo ribotą statusą ir ribotus atstovavimo įgaliojimus. Pateikdama šiuos keturis priekaištus Komisija teigia, kad Bendrasis Teismas neteisingai nustatė tarptautinę paprotinę teisę, nors šioje byloje privalėjo ją teisingai nustatyti.

114 Komisija pažymi, kad bet koks sprendimas sudaryti susitarimą su trečiąja šalimi reiškia, kad, laikantis ESS 21 straipsnyje nustatytų išorės veiksmų principų ir tikslų, reikia įvertinti Sąjungos interesus palaikant santykius su atitinkama trečiąja šalimi ir derinti skirtingus interesus, susijusius su šiais santykiais. Taryba turi plačią diskreciją derinti tikslą skatinti žmogaus teisių visuotinumą ir nedalomumą su kitais tikslais, kuriais grindžiami Sąjungos veiksmai tarptautinėje arenoje, ir kitais Sąjungos interesais. Teisminė kontrolė šiuo klausimu būtinai turi apsiriboti klausimu, ar priimdamos nagrinėjamą aktą Sąjungos institucijos padarė akivaizdžių vertinimo klaidų, kiek tai susiję su šių principų taikymo sąlygomis.

115 Vis dėlto Bendrasis Teismas panaikino Tarybos diskreciją ir suteikė absoliučią reikšmę aiškaus *Polisario* fronto pritarimo sąlygai, kurios pagrindas tarptautinėje viešojoje teisėje nėra nustatytas. Jis neatsižvelgė į tikslų, į kuriuos Taryba turi atsižvelgti pagal ESS 21 straipsnį, apimtį ir įvairovę, ir skundžiamo sprendimo 277 bei 278 punktuose nurodė tik minėto straipsnio 1 dalį, bet ne jo 2 dalį. Taip Bendrasis Teismas peržengė savo atliekamos teisminės kontrolės ribas.

116 Šiuo klausimu Bendrasis Teismas neteisingai aiškino 2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Taryba / Polisario frontas* (C-104/16 P, EU:C:2016:973) pasekmes. Iš tame sprendime patvirtintos Vakarų Sacharos teisės į apsisprendimą negalima kildinti reikalavimo dėl šios teritorijos tautos aiškaus pritarimo per vienintelį tarpininką – *Polisario* frontą – tam, kad tarptautinis susitarimas, kurį Sąjunga sudarė su valstybe, veikiančia minėtoje teritorijoje kaip administruojančioji valdžia ir turinčia kompetenciją tai daryti, galėtų apimti tokią teritoriją.

117 Šioje byloje apibrėžiant sąvokas „tauta“ ir „pritarimas“ reikia atsižvelgti į teisines ir faktines aplinkybes, kuriomis buvo priimtas ginčijamas sprendimas ir sudarytas ginčijamas susitarimas; iš jų matyti, kad galiausiai pasirinkta išeitis atitinka visas taikytinas tarptautinės teisės normas, visų pirma Jungtinių Tautų Chartijos 73 straipsnį, kuriuo siekiama skatinti priklausomų teritorijų gyventojų gerovę, ir ESS 21 straipsnio 2 dalies d ir e punktus. Nors skundžiamo sprendimo 311 ir 312 punktuose patvirtinta, kad priklausomoms teritorijoms taikytina teisė šiuo metu tam tikrais aspektais lieka neapibrėžta, Komisija pažymi, kad skundžiamo sprendimo 313–390 punktuose Bendrasis Teismas vėliau padarė kelias klaidas, apibendrintas šio sprendimo 112, 113, 115 ir 116 punktuose.

118 Taryba teigia, kad, priešingai, nei skundžiamo sprendimo 391 punkte konstatavo Bendrasis Teismas, Maroko valdžios institucijų ir Komisijos bei EIVT surengtos konsultacijos leido gauti Vakarų Sacharos tautos pritarimą. Ji mano, kad tame punkte ir skundžiamo sprendimo 307–390 punktuose, kuriais grindžiama minėtame 391 punkte padaryta išvada, padaryta teisės

klaidų, nes Bendrasis Teismas suklydo dėl priklausomos teritorijos tautos „pritarimo“ sąvokos turinio ar būtinybės gauti tokį pritarimą, be to, nesilaikė Tarybos rašytinių dokumentų aiškaus turinio arba iškraipė jos pateiktus argumentus. Bendrasis Teismas taip pat pažeidė pareigą motyvuoti.

119 *Polisario* frontas prašo atmesti šiuos pagrindus.

Teisingumo Teismo vertinimas

– *Įžanginės pastabos*

120 Kaip matyti iš skundžiamo sprendimo 251 punkto, Bendrajame Teisme pareikšto ieškinio trečiajame pagrinde *Polisario* frontas teigė, kad be jo pritarimo sudariusi su Maroko Karalyste tarptautinį susitarimą, aiškiai taikomą Vakarų Sacharos teritorijai ir greta jos esantiems vandenims, Taryba pažeidė iš SESV 266 straipsnio kylančią pareigą vykdyti Teisingumo Teismo sprendimus. Iš tiesų Teisingumo Teismas nusprendė, kad remiantis apsisprendimo ir sutarčių santykinio poveikio principais teisiškai neįmanoma implicitiškai įtraukti šios teritorijos į Sąjungos ir Maroko Karalystės sudarytų susitarimų taikymo sritį. Tai reikštų, kad tokie susitarimai juo labiau negali būti eksplicitiškai taikomi minėtai teritorijai. *Polisario* frontas visų pirma teigė, kad ginčijamo susitarimo sudarymas prieštarauja jurisprudencijai, nes nebuvo paisoma kitokio ir atskiro Vakarų Sacharos statuso ir šios teritorijos tautos pritarimo.

121 Kaip Bendrasis Teismas konstatavo skundžiamo sprendimo 298 punkte, minėtą ieškinio pagrindą iš esmės sudarė trys dalys, grindžiamos, pirma, tuo, kad Sąjunga ir Maroko Karalystė negali sudaryti Vakarų Sacharai taikytino susitarimo, antra, kitokio ir atskiro šios teritorijos statuso nepaisymu, o tai prieštarauja apsisprendimo principui, ir, trečia, tuo, kad pažeistas reikalavimas gauti minėtos teritorijos tautos, kaip ginčijamo susitarimo trečiosios šalies, kaip tai suprantama pagal sutarčių santykinio poveikio principą, pritarimą.

122 Bendrasis Teismas atmetė ieškinio trečiojo pagrindo pirmą dalį, tačiau šio pagrindo trečią dalį pripažino pagrįsta. Taigi jis nusprendė, kad ginčijamą sprendimą reikia panaikinti, nesant reikalo nagrinėti minėto pagrindo antros dalies ir kitų ieškinio pagrindų.

123 Skundžiamo sprendimo 391 punkte Bendrasis Teismas savo argumentus, pateiktus atsakant į *Polisario* fronto ieškinio trečiojo pagrindo trečią dalį, apibendrino taip:

„<…> priimdama ginčijamą sprendimą Taryba nepakankamai atsižvelgė į visas reikšmingas aplinkybes, susijusias su Vakarų Sacharos padėtimi, ir klaidingai manė, kad turi diskreciją nuspręsti, ar reikia laikytis reikalavimo, pagal kurį šios teritorijos tauta turi išreikšti pritarimą dėl ginčijamo susitarimo taikymo jai, kaip nurodyta Teisingumo Teismo pateiktame sutarčių santykinio poveikio principo, siejamo su apsisprendimo principu, išaiškinime. Konkrečiai kalbant, pirma, Taryba ir Komisija klaidingai manė, kad esama padėtis šioje teritorijoje neleidžia užtikrinti tokio pritarimo, ypač išreiškiant jį per [*Polisario* frontą]. Antra, manydama, kad Komisijos ir EIVT surengtos konsultacijos, kuriomis nebuvo siekiama gauti tokio pritarimo, taip pat užmegzti kontakto su minėtai tautai „atstovaujančiomis institucijomis“, užtikrino sutarčių santykinio poveikio principo, kurį Teisingumo Teismas išaiškino [2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Taryba / Polisario frontas* (C-104/16 P, EU:C:2016:973)] 106 punkte, laikymąsi, Taryba suklydo tiek dėl šių konsultacijų apimties, tiek dėl šiame punkte nurodyto reikalavimo apimties. Trečia, Taryba klaidingai nusprendė, kad gali remtis 2002 m. sausio 29 d. [Jungtinių

Tautų Organizacijos Generalinio sekretoriaus pavaduotojo teisės reikalams ir patarėjo teisės klausimais] raštu [(toliau – 2002 m. sausio 29 d. Jungtinių Tautų Organizacijos patarėjo teisės klausimais raštas)] ir šio reikalavimo vadovautis šiame rašte tariamai nurodytais kriterijais.“

124 Pirmiausia reikia išnagrinėti apeliančių priekaištus dėl Vakarų Sacharos tautos pritarimo konsultuojantis su Vakarų Sacharos gyventojų atstovais ir ginčijamo sprendimo, taigi ir ginčijamo susitarimo teisminės kontrolės apimties, kiek tai susiję su minėtu pritarimu, įskaitant jų argumentus dėl 2002 m. sausio 29 d. Jungtinių Tautų Organizacijos patarėjo teisės klausimais rašto taikymo srities. Antra, reikia išnagrinėti apeliančių priekaištus, susijusius su tokio pritarimo būtinumu ir *Polisario* fronto nustatymu kaip subjekto, kuriam tenka pareiga išreikšti šį pritarimą.

– Dėl priekaištų, susijusių su Vakarų Sacharos tautos pritarimu konsultuojantis su Vakarų Sacharos gyventojų atstovais, ir ginčijamo sprendimo teisminės kontrolės apimties

125 Reikia priminti, jog 2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Taryba / Polisario frontas* (C-104/16 P, EU:C:2016:973) 106 punkte Teisingumo Teismas, aiškindamas Asociacijos susitarimo 94 straipsnyje vartojamą sąvoką „Maroko Karalystės teritorija“, pažymėjo, kad Vakarų Sacharos tauta turi būti laikoma „trečiąja šalimi“, kaip ji suprantama pagal tarptautinių sutarčių santykinio poveikio principą, ir kad šiai trečiajai šaliai Asociacijos susitarimo įgyvendinimas galėtų turėti įtakos, jeigu Vakarų Sacharos teritorija būtų įtraukta į teritorinę minėto susitarimo taikymo sritį, ir nebūtina nustatyti, ar dėl tokio įgyvendinimo jai būtų pakenkta, ar, priešingai, jai tai būtų naudinga. Teisingumo Teismas nusprendė, kad abiem atvejais dėl minėto įgyvendinimo turi būti gautas tokios trečiosios šalies sutikimas. Vis dėlto iš sprendimo, apskųsto byloje, kurioje priimtas 2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimas *Taryba / Polisario frontas* (C-104/16 P, EU:C:2016:973), nematyti, kad Vakarų Sacharos tauta būtų išreiškusi tokį pritarimą.

126 Šiuo atveju reikia pažymėti, kad ginčijamo sprendimo 10 konstatuojamojoje dalyje nurodyta:

„atsižvelgiant į [2016 m. gruodžio 21 d. Teisingumo Teismo sprendimo *Taryba / Polisario frontas*, C-104/16 P, EU:C:2016:973)] svarstymus dėl pritarimo, bendradarbiaudama su [EIVT] Komisija ėmėsi visų protingų ir įmanomų priemonių dabartinėje situacijoje tam, kad būtų tinkamai įtraukti su susitarimu susiję gyventojai, kad būtų užtikrintas jų pritarimas susitarimui. Buvo įvykdytos plataus masto konsultacijos, ir didžioji dalis socialinių, ekonominių ir politinių suinteresuotų subjektų, kurie dalyvavo konsultacijose, nurodė, kad jie pritarė tam, kad Vakarų Sacharai būtų suteiktos Asociacijos susitarime numatytos muitų tarifų lengvatos. Prieštaraujantieji idėjai iš esmės laikėsi nuomonės, kad šis susitarimas patvirtintų Maroko poziciją dėl Vakarų Sacharos teritorijos. Tačiau nė viena susitarimo nuostata neleidžia manyti, kad juo pripažįstamos Maroko suverenios teisės į Vakarų Sacharą <…>“.

127 Šiuo klausimu, pirma, reikia priminti, kad, kaip pažymėta šio sprendimo 26 punkte, kai aštuntajame dešimtmetyje tarp, be kita ko, Maroko Karalystės ir *Polisario* fronto, prasidėjo ginkluotas konfliktas, didelė dalis Vakarų Sacharos gyventojų bėgo nuo šio konflikto ir rado prieglobstį Alžyro teritorijoje. Šiuo klausimu *Polisario* fronto atstovas per posėdį Teisingumo Teisme nurodė, ir jam nebuvo prieštaraujama, kad iki šiol iš maždaug 500 00 sahravių apie 250 000 gyvena pabėgėlių stovyklose Alžyre, vienas ketvirtadalis – Maroko kontroliuojamoje Vakarų Sacharos teritorijoje, o likęs ketvirtadalis – kitose pasaulio vietose.

128 Darytina išvada, kad dauguma dabartinių Vakarų Sacharos gyventojų nepriklauso apsisprendimo teisę turinčiai tautai, t. y. Vakarų Sacharos tautai. Vis dėlto apsisprendimo teisę Vakarų Sacharos teritorijos atžvilgiu turi tik Vakarų Sacharos tauta, kurios didžioji dalis yra perkelta. Teisė į

apsisprendimą priklauso atitinkamai tautai, o ne šios teritorijos gyventojams apskritai; remiantis per posėdį Teisingumo Teisme Komisijos pateiktais skaičiais, tik 25 % šių gyventojų yra sahravių kilmės.

129 Kaip savo išvados 123 ir 124 punktuose pažymėjo generalinė advokatė, šiuo klausimu yra skirtumas tarp priklausomos teritorijos „gyventojų“ sąvokos ir šios teritorijos „tautos“ sąvokos. Pastaroji sąvoka reiškia politinį vienetą, turintį teisę į apsisprendimą, o sąvoka „gyventojai“ apima teritorijoje gyvenančius asmenis.

130 Nagrinėjamu atveju Komisija ir EIVT surengė konsultacijas su „susijusiais gyventojais“, kurie, kaip Bendrasis Teismas konstatavo skundžiamo sprendimo 337 punkte, iš esmės apima gyventojus, šiuo metu esančius Vakarų Sacharos teritorijoje, neatsižvelgiant į tai, ar jie priklauso šios teritorijos tautai. Taigi, kaip skundžiamo sprendimo 373 punkte iš esmės teisingai konstatavo Bendrasis Teismas, šios konsultacijos negali prilygti Vakarų Sacharos priklausomos teritorijos „tautos“ pritarimo gavimui.

131 Antra, reikia priminti, kad tarp reikšmingų taisyklių, kuriomis galima remtis santykiuose tarp Sąjungos ir trečiosios šalies sudaryto susitarimo šalių, yra bendrasis tarptautinės teisės tarptautinių sutarčių santykinio poveikio principas, pagal kurį tarptautinės sutartys neturi nei kenkti trečiosioms šalims, nei suteikti joms naudos (*pacta tertiis nec nocent nec prosunt*). Šis bendrasis tarptautinės teisės principas konkrečiai išreikštas Vienos konvencijos 34 straipsnyje, pagal kurį sutartis be trečiosios valstybės sutikimo nesukuria jai nei įsipareigojimų, nei teisių (2010 m. vasario 25 d. Sprendimo *Brita*, C-386/08, EU:C:2010:91, 44 punktas).

132 Minėto principo, taip pat nurodyto 2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Taryba / Polisario frontas* (C-104/16 P, EU:C:2016:973) 106 punkte, taikymo sritis yra platesnė nei paprastos tarptautinių susitarimų aiškinimo taisyklės. Net jei, kaip teisingai teigia apeliantės, pagal tarptautinę sutarčių teisę, nesant trečiosios šalies sutikimo, susitarimu, darančiu poveikį trečiosios šalies teisėms ar pareigoms, negali būti remiamasi prieš šią trečiąją šalį, šio susitarimo įgyvendinimas gali paveikti šią trečiąją šalį, jeigu į jo taikymo sritį būtų įtraukta teritorija, kurios atžvilgiu minėta trečioji šalis turi suverenias teises ar teisę į apsisprendimą. Šiuo klausimu toks įgyvendinimas gali alternatyviai pažeisti, kalbant apie valstybę, jos suverenitetą jos teritorijoje, o kalbant apie tautą – jos teisę į apsisprendimą teritorijoje, su kuria susijusi ši teisė. Taigi, kaip Teisingumo Teismas pažymėjo minėtame 106 punkte, Sąjungos ir Maroko Karalystės tarptautinio susitarimo įgyvendinimui Vakarų Sacharos teritorijoje turi pritarti Vakarų Sacharos tauta.

133 Darytina išvada, kad šios tautos pritarimo tokiam susitarimui, kuris įgyvendinamas minėtoje teritorijoje, nebuvimas gali turėti įtakos Sąjungos akto dėl tokio susitarimo sudarymo, kaip antai ginčijamo sprendimo, galiojimui. Šiuo klausimu reikia priminti, kad pagal ESS 3 straipsnio 5 dalį ir 21 straipsnio 1 dalį Sąjungos veiksmais tarptautinėje arenoje visų pirma prisidedama prie griežto tarptautinės teisės laikymosi ir jos plėtojimo, be kita ko, prie Jungtinių Tautų Chartijos principų laikymosi, ir kad pagal SESV 207 straipsnio 1 dalį bendra prekybos politika vykdoma vadovaujantis Sąjungos išorės veiksmų principais ir tikslais (šiuo klausimu žr. 2017 m. gegužės 16 d. Nuomonės 2/15 *Laisvosios prekybos susitarimas su Singapūru*, EU:C:2017:376, 142–147 punktus).

134 Šiai išvadai neturi įtakos Tarybos turima diskrecija. Kaip Bendrasis Teismas pažymėjo skundžiamo sprendimo 349 punkte, ši diskrecija teisiškai apribota, pirma, iš apsisprendimo principo kylančia pareiga Sąjungos ir Maroko Karalystės santykiuose paisyti kitokio ir atskiro

Vakarų Sacharos statuso ir, antra, iš sutarčių santykinio poveikio principo kylančiu reikalavimu, pagal kurį šios teritorijos tauta turi pritarti Sąjungos ir Maroko Karalystės susitarimui, kuris bus įgyvendinamas minėtoje teritorijoje.

135 Taigi minėtame 349 punkte Bendrasis Teismas padarė teisingą išvadą, kad Taryba išties turėjo įvertinti, ar dabartinė minėtos teritorijos padėtis pateisina šio pritarimo išraiškos sąlygų patikslinimą ir ar įvykdytos sąlygos, kuriomis būtų galima manyti, jog Vakarų Sacharos tauta jį išreiškė, tačiau ši institucija negalėjo laisvai nuspręsti, ar buvo galima nepritarti nepažeidus reikalavimo, kad šios teritorijos tauta turi pritarti tokiam susitarimui.

136 Taigi Bendrajam Teismui negalima priekaištauti dėl to, kad jis peržengė Teisingumo Teismo jurisprudencijoje nustatytas Sąjungos aktų, priskiriamų jos išorės veiksmų sričiai, teisminės kontrolės ribas pagal tarptautinę paprotinę teisę, įtvirtintas Teisingumo Teismo jurisprudencijoje, kiek tai susiję su sąlygos, siejamos su būtinybe gauti Vakarų Sacharos tautos pritarimą, vertinimu.

137 Trečia, argumentus dėl 2002 m. sausio 29 d. Jungtinių Tautų Organizacijos patarėjo teisės klausimais rašto taikymo srities, kiek tai susiję su reikalavimu gauti Vakarų Sacharos tautos pritarimą, reikia atmesti kaip nepagrįstus.

138 Bendrasis Teismas skundžiamo sprendimo 385 punkte iš esmės teisingai konstatavo, kad tas raštas nėra Sąjungos teisės šaltinis, kuriuo galima remtis Sąjungos teisme, nes jis nepanašus nei į Sąjungą saistančią tarptautinės sutarčių teisės normą, nei į tarptautinės paprotinės teisės normą (šiuo klausimu žr. 2020 m. spalio 6 d. Sprendimo *Komisija / Vengrija (Aukštasis mokslas)*, C-66/18, EU:C:2020:792, 87 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

139 Be to, reikia atmesti kaip nereikšmingus Komisijos argumentus dėl skundžiamo sprendimo 338 ir 339 punktuose Bendrojo Teismo atlikto Komisijos ir EIVT surengtų konsultacijų ir plataus masto konsultacijų su susijusiomis šalimis, nurodytų ESS 11 straipsnio 3 dalyje ir prie ESS ir SESV pridėto Protokolo (Nr. 2) dėl subsidiarumo ir proporcingumo principų taikymo 2 straipsnyje, sugretinimo. Šiuo klausimu pakanka konstatuoti, kad bet kuriuo atveju, kaip iš esmės nurodė Bendrasis Teismas, tokios konsultacijos, kurios visų pirma turi būti vykdomos prieš Komisijai pateikiant pasiūlymus dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų, savo pobūdžiu ir tikslu iš esmės skiriasi nuo iš tarptautinės paprotinės teisės kylančio reikalavimo, kad teisę į apsisprendimą turinti tauta sutinka, kad teritorijoje, su kuria susijusi minėta teisė, būtų taikomas tarptautinis susitarimas, kurio atžvilgiu ji yra trečioji šalis.

140 Taigi skundžiamo sprendimo 391 punkte Bendrasis Teismas galėjo pagrįstai konstatuoti, pirma, kad Taryba, nusprendusi, jog Komisijos ir EIVT surengtos konsultacijos leido laikytis sutarčių santykinio poveikio principo, kaip Teisingumo Teismas jį išaiškino 2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Taryba / Polisario frontas* (C-104/16 P, EU:C:2016:973) 106 punkte, suklydo tiek dėl šių konsultacijų apimties, tiek dėl tame 106 punkte nurodyto reikalavimo apimties ir, antra, kad ji klaidingai manė galinti remtis 2002 m. sausio 29 d. Jungtinių Tautų Organizacijos patarėjo teisės klausimais raštu, siekdama pakeisti šį reikalavimą šiame rašte tariamai nurodytais kriterijais.

– Dėl priekaištų, susijusių su būtinybe gauti Vakarų Sacharos tautos pritarimą ir „Polisario“ fronto nustatymu kaip subjekto, kuris turėtų išreikšti šį pritarimą

141 Kaip priminta šio sprendimo 123 punkte, skundžiamo sprendimo 391 punkte Bendrasis Teismas padarė išvadą, kad priimdama ginčijamą sprendimą Taryba nepakankamai atsižvelgė į visas reikšmingas aplinkybes, susijusias su Vakarų Sacharos padėtimi, ir klaidingai manė turinti diskreciją spręsti, ar reikia laikytis reikalavimo, pagal kurį šios teritorijos tauta turi išreikšti pritarimą ginčijamo susitarimo taikymui jai, kaip šio susitarimo trečiajai šaliai, kaip nurodyta Teisingumo Teismo pateiktame sutarčių santykinio poveikio principo, siejamo su apsisprendimo principu, išaiškinime. Konkrečiai kalbant, Bendrasis Teismas nusprendė, kad Taryba ir Komisija klaidingai manė, jog esama padėtis Vakarų Sacharos teritorijoje neleidžia įsitikinti, kad toks pritarimas yra.

142 Konkrečiau kalbant, skundžiamo sprendimo 321 punkte Bendrasis Teismas pažymėjo, kad nors ginčijamu susitarimu gali būti sukuriamos teisės Vakarų Sacharoje įsteigtiems eksportuotojams, tokie padariniai yra susiję tik su privačiais asmenimis, o ne su susitarimo trečiąja šalimi, galinčia išreikšti jam pritarimą. Be to, jis nusprendė, kad, kalbant apie naudą, kurią visi šios teritorijos gyventojai gali gauti iš ginčijamo susitarimo, reikia pažymėti, kad bet kuriuo atveju kalbama „tik apie socialinius ir ekonominius, o ne teisinius padarinius“ ir kad „ši nauda, beje, netiesioginė, negali būti prilyginama trečiajai šaliai, kaip ji suprantama pagal sutarčių santykinio poveikio principą, suteikiamoms teisėms“. Toliau skundžiamo sprendimo 322 punkte Bendrasis Teismas nurodė:

„Vis dėlto dėl ginčijamo susitarimo aptariamai trečiajai šaliai nustatoma pareiga, nes juo vienai iš susitarimo šalių suteikiami įgaliojimai jos teritorijoje, kurių ji neturi teisės įgyvendinti pati arba tam tikru atveju deleguoti jų įgyvendinimą (šiuo klausimu žr. 2010 m. vasario 25 d. Sprendimo *Brita*, C-386/08, EU:C:2010:91, 52 punktą). Tarybos nurodyta aplinkybė, kad šiame etape ji negali įgyvendinti šių įgaliojimų, atsižvelgiant į priklausomą aptariamos teritorijos statusą ir dabartinę situaciją joje, nepaneigia nei šios išvados, nei būtinybės šiai trečiajai šaliai sutikti su šia pareiga.“

143 Tuo remdamasis Bendrasis Teismas skundžiamo sprendimo 323 punkte padarė išvadą, kad Vienos konvencijos 36 straipsnio 1 dalyje išreikštas principas, pagal kurį trečiosios šalies pritarimas sutarčiai gali būti preziumuojamas, jeigu jai pagal šią sutartį suteikiama teisė, jei nenurodyta kitaip, šiuo atveju netaikytinas, taigi šis pritarimas turi būti išreikštas aiškiai.

144 Vis dėlto skundžiamo sprendimo 322 ir 323 punktuose išdėstytuose Bendrojo Teismo argumentuose padaryta teisės klaida.

145 Žinoma, kaip konstatuota šio sprendimo 132–135 ir 140 punktuose, Bendrasis Teismas iš esmės padarė teisingą išvadą, kad, remiantis apsisprendimo teisės ir sutarčių santykinio poveikio principais, kaip juos yra išaiškinęs Teisingumo Teismas, Vakarų Sacharos tautos pritarimas ginčijamo susitarimo įgyvendinimui šioje teritorijoje yra ginčijamo sprendimo galiojimo sąlyga ir kad Komisijos ir EIVT surengtos konsultacijos negalėjo nustatyti tokio šios tautos pritarimo.

146 Vis dėlto jis klaidingai aiškino ginčijamą susitarimą, kai skundžiamo sprendimo 322 punkte iš esmės konstatavo, kad šiuo susitarimu Vakarų Sacharos tautai buvo nustatyta pareiga, suteikiant Maroko Karalystės valdžios institucijoms tam tikrus įgaliojimus, kurie turėjo būti įgyvendinami Vakarų Sacharos teritorijoje.

147 Nors ginčijamo susitarimo įgyvendinimas reiškia, kad Maroko valdžios institucijų veiksmai, atlikti Vakarų Sacharos teritorijoje, sukelia tokių teisinių padarinių, kaip aprašyti šio sprendimo 94–96 punktuose, pakeičiančių šios teritorijos tautos teisinę padėtį, aplinkybė, kad šiuo susitarimu šioms valdžios institucijoms pripažįstami tam tikri toje teritorijoje vykdomi administraciniai įgaliojimai, neleidžia manyti, kad minėtu susitarimu sukuriami teisiniai įsipareigojimai šiai tautai, kaip tarptautinės teisės subjektui.

148 Šiuo klausimu, kaip pabrėžta ginčijamame susitarime, šis susitarimas nereiškia, kad Sąjunga pripažįsta tariamą Maroko Karalystės suverenitetą Vakarų Sacharai. Be to, Vakarų Sacharos tauta nėra nei kilmės sertifikatų ar kitų administracinių aktų, kuriuos Maroko valdžios institucijos parengė įgyvendindamos šį susitarimą ir kuriuos ji privalėtų pripažinti, nei priemonių, kurių dėl jų ėmėsi Sąjungos ir valstybių narių valdžios institucijos, adresatė. Be to, kadangi iš ginčijamo susitarimo matyti, kad jis taikomas tik Vakarų Sacharos kilmės produktams, kuriuos tikrina Maroko Karalystės muitinės, jo sudarymas netrukdo Sąjungai prireikus numatyti skirtingą tvarką, kuri būtų taikoma Vakarų Sacharos kilmės produktams, kurių šios institucijos netikrina, be kita ko, produktams, kilusiems iš Vakarų Sacharos teritorijos dalies, kurią kontroliuoja *Polisario* frontas.

149 Darytina išvada, kad būtent remdamasis klaidinga prielaida Bendrasis Teismas skundžiamo sprendimo 323 punkte konstatavo, kad Vakarų Sacharos tautos pritarimas ginčijamam susitarimui turi būti aiškiai išreikštas.

150 Vis dėlto reikia priminti, kad jeigu iš Bendrojo Teismo sprendimo motyvų matyti Sąjungos teisės pažeidimas, tačiau to sprendimo rezoliucinė dalis grindžiama kitais teisiniais motyvais, dėl tokio pažeidimo toks sprendimas neturi būti panaikintas, bet reikia pakeisti jo motyvus (2023 m. sausio 17 d. Sprendimo *Ispanija / Komisija*, C-632/20 P, EU:C:2023:28, 48 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

151 Taigi reikia patikrinti, ar skundžiamo sprendimo rezoliucinė dalis tiek, kiek ja panaikintas ginčijamas sprendimas, neatrodo pagrįsta kitais teisiniais motyvais nei tie, kuriuose padaryta šio sprendimo 146–149 punktuose nurodyta klaida.

152 Šiuo klausimu reikia pažymėti, kad tarptautinėje paprotinėje teisėje nenumatyta konkrečios formos, kaip turi būti išreikštas trečiojo subjekto sutikimas dėl susitarimo, kuriuo jam suteikiama teisė (šiuo klausimu žr. 1932 m. birželio 7 d. Nuolatinio Tarptautinio Teisingumo Teismo sprendimą byloje dėl Aukštutinės Savojos ir Žekso laisvosios prekybos zonų, NTTT Rink. 1927, A/B serija, Nr. 46, p. 148). Darytina išvada, kad pagal tą pačią teisę neatmetama galimybė, jog tam tikromis aplinkybėmis toks sutikimas gali būti duotas implicitiškai. Taigi konkrečioje priklausomos teritorijos tautos situacijoje šios tautos pritarimas tarptautiniam susitarimui, kurio atžvilgiu ji turi trečiosios šalies statusą ir kurio taikymas numatytas teritorijoje, su kuria susijusi jos teisė į apsisprendimą, gali būti preziumuojamas, jei tenkinamos dvi sąlygos.

153 Pirma, atitinkamas susitarimas neturi sukurti šiai tautai tenkančios pareigos. Antra, tame susitarime turi būti numatyta, kad pati atitinkama tauta, kuriai gali tinkamai ir neatstovauti teritorijos, su kuria susijusi šios tautos teisė į apsisprendimą, gyventojai, gauna tikslią, konkrečią, esminę ir patikrinamą naudą iš šios teritorijos gamtos išteklių eksploatavimo ir proporcingą šio eksploatavimo mastui. Ši nauda turi būti susieta su garantijomis, kad minėtas eksploatavimas vykdomas darnaus vystymosi principą atitinkančiomis sąlygomis, siekiant užtikrinti, kad neatsinaujinantieji gamtos ištekliai išliktų plačiai prieinami ir kad atsinaujinantieji gamtos

ištekliai, kaip antai žuvų ištekliai, būtų nuolat atkuriami. Galiausiai atitinkamame susitarime taip pat turi būti numatytas reguliarios kontrolės mechanizmas, leidžiantis patikrinti atitinkamai tautai suteiktos naudos realumą.

154 Šių sąlygų turi būti laikomasi siekiant užtikrinti tokio susitarimo suderinamumą su iš Jungtinių Tautų Chartijos 73 straipsnio kylančiu ir tarptautinėje paprotinėje teisėje įtvirtintu principu dėl priklausomų teritorijų tautų interesų pirmumo. Taigi jis padeda užtikrinti, kad Sąjungos veiksmai tarptautinėje arenoje būtų grindžiami, kaip numatyta ESS 21 straipsnio 1 dalyje, Jungtinių Tautų Chartijos ir tarptautinės teisės principais.

155 Jeigu tenkinamos abi šio sprendimo 153 punkte nurodytos sąlygos, atitinkamos tautos pritarimas turi būti laikomas gautu. Aplinkybės, kad judėjimas, kuris prisistato kaip teisėtas šios tautos atstovas, prieštarauja tokiam susitarimui, savaime nepakanka, kad būtų paneigtas tokio preziumuojamo pritarimo buvimas.

156 Vis dėlto ši pritarimo prezumpcija gali būti paneigta, jeigu teisėti minėtos tautos atstovai įrodo, kad atitinkamu susitarimu tai pačiai tautai suteikta naudos sistema arba kartu reikalaujamas taikyti reguliarios kontrolės mechanizmas neatitinka šio sprendimo 153 punkte nurodytų sąlygų. Sąjungos teismas prireikus turi išspręsti šį klausimą, visų pirma siekdamas įvertinti, ar minėtu susitarimu tinkamai išsaugoma atitinkamos tautos teisė į apsisprendimą arba nuolatinės suverenios teisės į gamtos išteklius, kylančios iš apsisprendimo teisės ir Jungtinių Tautų Chartijos 73 straipsnio. Komisija, Taryba, Europos Parlamentas ir kiekviena valstybė narė dar prieš pasirašant ar sudarant Sąjungos ir Maroko Karalystės susitarimą, kuriame numatyta tokia naudos sistema, taip pat gali gauti Teisingumo Teismo nuomonę dėl numatomo sudaryti susitarimo suderinamumo su Sutarčių nuostatomis, visų pirma su ESS 21 straipsnio 1 dalimi.

157 Nagrinėjamu atveju pirmoji iš dviejų šio sprendimo 153 punkte nurodytų sąlygų turi būti laikoma įvykdyta. Dėl šio sprendimo 147 ir 148 punktuose nurodytų motyvų ginčijamu susitarimu, nors juo pagal Sąjungos teisę pakeičiama Vakarų Sacharos tautos teisinė padėtis, atsižvelgiant į jos šioje teritorijoje turimą teisę į apsisprendimą, nesukuriama teisinių įsipareigojimų šiai tautai, kaip tarptautinės teisės subjektui.

158 Dėl antrosios sąlygos reikia konstatuoti, kad ginčijamame susitarime akivaizdžiai nėra numatyta naudos Vakarų Sacharos tautai, atitinkančios šio sprendimo 153 punkte nurodytus požymius, kaip matyti, be kita ko, iš Komisijos atsakymų į Teisingumo Teismo klausimus, užduotus per jame vykusį posėdį.

159 Konkrečiai kalbant, kaip Bendrasis Teismas teisingai konstatavo skundžiamo sprendimo 318 ir 319 punktuose, ginčijamu susitarimu Vakarų Sacharos tautai, kaip šio susitarimo trečiajai šaliai, nesiekiama suteikti jokių teisių. Būtent Maroko Karalystei, kaip ginčijamo susitarimo šaliai, taikomos muitų tarifų lengvatos, kurias pagal šį susitarimą Sąjunga suteikė Vakarų Sacharos kilmės produktams. Be to, per posėdį Teisingumo Teisme Komisija paaiškino, kad minėtu susitarimu Vakarų Sacharos kilmės produktai buvo įtraukti į Asociacijos susitarimo taikymo sritį ir taip prilyginti Maroko produktams, taip pat Alžyro ir Mauritanijos kilmės produktams, kuriems taip pat taikomos muitų tarifų lengvatos.

160 Darytina išvada, kad negalima preziumuoti, jog Vakarų Sacharos tauta davė pritarimą ginčijamo susitarimo taikymui šioje teritorijoje.

161 Reikia patikslinti, kad preziumuojamo pritarimo galimybė pagal šio sprendimo 152–155 punktus negali būti paneigta dėl to, kad Jungtinių Tautų Chartijos 73 straipsnyje, susijusiame su priklausomomis teritorijomis, nurodomos šių teritorijų „tautos“ ir „gyventojai“ ir pareiga kuo labiau kelti jų gerovę apibrėžiama kaip „šventa pareiga“, taigi Vakarų Sacharos atveju jis apima šios teritorijos „gyventojų“ dalį, kurios neapima Vakarų Sacharos „tauta“. Šiuo klausimu šio sprendimo 31 punkte minėtoje Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos rezoliucijoje 2703(2023) pripažįstama, kad labai svarbu, jog vyksta derybos, kad visose srityse pagerėtų Vakarų Sacharos gyventojų gyvenimo kokybė. Jeigu ateityje susitarimas būtų naudingas Vakarų Sacharos tautai pagal šio sprendimo 153 punkte nurodytus reikalavimus, galimybė, kad šis susitarimas taip pat bus naudingas šios teritorijos gyventojams apskritai, negalėtų kliudyti konstatuoti preziumuojamo šios tautos pritarimo.

162 Be to, atsižvelgiant į šio sprendimo 145 punkte padarytą išvadą, kad Komisijos ir EIVT surengtos konsultacijos negalėjo patvirtinti tokio minėtos tautos pritarimo, skundžiamo sprendimo 391 punkte Bendrojo Teismo padaryta išvada, kad priimdama ginčijamą sprendimą, pirma, Taryba nepakankamai atsižvelgė į visas reikšmingas aplinkybes, susijusias su Vakarų Sacharos padėtimi, ir, antra, Taryba ir Komisija klaidingai nusprendė, kad dabartinė padėtis šioje teritorijoje neleido įsitikinti, kad Vakarų Sacharos tauta pritaria ginčijamam susitarimui, turi būti laikoma pagrįsta.

163 Taigi apeliacinio skundo byloje C-779/21 P ketvirtąjį pagrindą ir apeliacinio skundo byloje C-799/21 P ketvirtąjį pagrindą reikia atmesti kaip nepagrįstus.

Dėl apeliacinio skundo byloje C-779/21 P penktojo pagrindo ir apeliacinio skundo byloje C-799/21 P trečiojo pagrindo, grindžiamų teisės klaidomis dėl galimybės remtis tarptautine teise

Šalių argumentai

164 Komisija apeliacinio skundo penktajame pagrinde, o Taryba – apeliacinio skundo trečiajame pagrinde priekaištauja Bendrajam Teismui dėl to, kad jis padarė teisės klaidų, kiek tai susiję su galimybe remtis tarptautinės teisės normomis, kai pareiškiamas ieškinys dėl Sąjungos sprendimo dėl tarptautinio susitarimo sudarymo galiojimo. Šie pagrindai susiję su skundžiamu sprendimu tiek, kiek Bendrasis Teismas 297 punkte konstatavo, kad *Polisario* frontas gali remtis apsisprendimo principu ir sutarčių santykinio poveikio principu, todėl ieškinio trečiasis pagrindas nėra nereikšmingas.

165 Šios institucijos, be kita ko, primena jurisprudenciją, pagal kurią teisės subjektas gali remtis tarptautinės paprotinės teisės principais, kai siekia, kad Teisingumo Teismas patikrintų tam tikro Sąjungos akto galiojimą, tik jeigu šie principai gali sukelti abejonių dėl Sąjungos kompetencijos priimti aktą ir jeigu atitinkamas aktas gali turėti poveikį teisėms, kurias teisės subjektas turi pagal Sąjungos teisę, arba sukurti jam pareigas pagal šią teisę (šiuo klausimu žr. 2011 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Air Transport Association of America ir kt.*, C-366/10, EU:C:2011:864, 107 punktą).

166 Taryba taip pat pabrėžia, kad nors galima remtis tarptautinės teisės normomis, Teisingumo Teismo kontrolė bet kuriuo atveju apsiriboja tuo, ar institucijos padarė akivaizdžių vertinimo klaidų dėl šių normų taikymo sąlygų pagal 2011 m. gruodžio 21 d. Sprendimą *Air Transport Association of America ir kt.* (C-366/10, EU:C:2011:864, 107 punktas). Nagrinėjamu atveju apsisprendimo ir sutarčių santykinio poveikio principai negali leisti suabejoti Sąjungos

kompetencija, nes Teisingumo Teismas jau yra implicitiškai nurodęs, kad pagal tarptautinę teisę neatmetama galimybė, jog tarptautinė sutartis, nukrypstant nuo bendrosios taisyklės, gali būti privaloma vienai valstybei kitos teritorijos atžvilgiu, ir Bendrasis Teismas tai aiškiai patvirtino atmesdamas ieškinio pagrindą, grindžiamą Tarybos kompetencijos sudaryti ginčijamą susitarimą nebuvimu. Bet kuriuo atveju Taryba teigia, kad sutarčių santykinis poveikis susijęs ne su susitarimo galiojimu, o su galimybe juo remtis.

167 Prancūzijos Respublika šiuo klausimu nurodo, kad net jei būtų galima remtis sutarčių santykinio poveikio principu ir jis būtų pažeistas šioje byloje, toks pažeidimas nelemtų ginčijamo sprendimo negaliojimo, nes pagal šį principą trečiosios šalies sutikimas nelemia atitinkamos tarptautinės sutarties galiojimo.

168 *Polisario* frontas neigia šiuos argumentus.

Teisingumo Teismo vertinimas

169 Skundžiamo sprendimo 284 punkte Bendrasis Teismas priminė, kad 2011 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Air Transport Association of America ir kt.* (C-366/10, EU:C:2011:864) 107 punkte Teisingumo Teismas konstatavo, kad teisės subjektas gali remtis to paties sprendimo 103 punkte nurodytais tarptautinės paprotinės teisės principais, kai siekia, kad Teisingumo Teismas išnagrinėtų tam tikro Sąjungos akto galiojimą, tik tiek, kiek, pirma, šie principai gali sukelti abejonių dėl Sąjungos kompetencijos priimti minėtą aktą ir, antra, aptariamas aktas gali daryti poveikį teisėms, kurias teisės subjektas turi pagal Sąjungos teisę, arba sukurti jam pareigas pagal šią teisę. Bendrasis Teismas nurodė, kad byloje, kurioje buvo priimtas pastarasis sprendimas, buvo kalbama apie principą, pagal kurį kiekviena valstybė turi visišką ir išimtinį suverenitetą savo oro erdvės atžvilgiu, ir principą, pagal kurį nė viena valstybė negali teisėtai tvirtinti, kad jos suverenitetas ir laisvės skristi virš atvirosios jūros principas taikomi kuriai nors atvirosios jūros daliai.

170 Be kita ko, skundžiamo sprendimo 276 punkte Bendrasis Teismas konstatavo, kad dėl galimybės remtis Teisingumo Teismo išaiškintais tarptautinės teisės principais, visų pirma apsisprendimo ir sutarčių santykinio poveikio principais, pirmiausia buvo ne kartą priminta, kad Sąjungos teismas turi jurisdikciją įvertinti, ar sprendimas sudaryti tarptautinį susitarimą suderinamas su, be kita ko, tarptautinės teisės normomis, nes Sąjunga savo įgaliojimus turi įgyvendinti laikydamasi šių normų, kurios jai privalomos pagal Sutartis. Toliau skundžiamo sprendimo 279 punkte jis priminė, kad 2016 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Taryba / Polisario frontas* (C-104/16 P, EU:C:2016:973) 88 ir 89 punktuose Teisingumo Teismas konstatavo, kad „teisė į apsisprendimą yra teisė, kuria galima remtis *erga omnes*, ir vienas iš pagrindinių tarptautinės teisės principų, todėl šis principas yra viena iš Sąjungos ir Maroko Karalystės santykiams taikytinų tarptautinės teisės normų, ir Sąjungos teismas į ją turėjo atsižvelgti“.

171 Skundžiamo sprendimo 291 punkte jis konstatavo, kad „šioje byloje galimybė remtis apsisprendimo ir sutarčių santykinio poveikio principais negali būti vertinama atsižvelgiant į 2011 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Air Transport Association of America ir kt.* (C-366/10, EU:C:2011:864) 107–109 punktuose pateiktus samprotavimus tiek, kiek šie samprotavimai buvo grindžiami konkrečių bylos aplinkybių, susijusių su nurodytų tarptautinės teisės principų ir ginčijamo akto pobūdžiu ir su ieškovų pagrindinėje byloje teisine padėtimi, vertinimu; šios aplinkybės nepanašios į nagrinėjamos bylos aplinkybes“. Konkrečiai kalbant, Bendrojo Teismo teigimu, „galimybė remtis dviem minėtais principais šiuo atveju negali būti ribojama Sąjungos kompetencijos priimti ginčijamą sprendimą ginčijimu, nes, pirma, [*Polisario* frontas] remiasi

aiškiais, tiksliais ir besąlygiškais įpareigojimais, taikomais Sąjungai priimant šį sprendimą, ir, antra, šiuo rėmimusi siekiama užtikrinti, kad būtų paisoma susitarimo trečiosios šalies teisių, kurioms šių įpareigojimų pažeidimas gali turėti įtakos“.

172 Šiuose argumentuose nėra teisės klaidų.

173 Remiantis suformuota jurisprudencija, Sąjunga savo kompetencijas turi įgyvendinti laikydamasi visos tarptautinės teisės, įskaitant ne tik bendrosios paprotinės tarptautinės teisės normas ir principus, bet ir ją saistančių tarptautinių sutarčių nuostatas (šiuo klausimu žr. 2018 m. vasario 27 d. Sprendimo *Western Sahara Campaign UK*, C-266/16, EU:C:2018:118, 47 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

174 Darytina išvada, kad nagrinėdamas ieškinį dėl panaikinimo Teisingumo Teismas turi jurisdikciją vertinti, ar Sąjungos sudarytas tarptautinis susitarimas yra suderinamas su tarptautinės teisės normomis, kurios pagal Sutartis yra privalomos Sąjungai. Tokio akto, kuriuo Sąjunga sudarė tokį tarptautinį susitarimą, galiojimo kontrolė, kurią Teisingumo Teismui gali tekti atlikti, vis dėlto gali būti susijusi su šio akto teisėtumu atsižvelgiant į patį atitinkamo tarptautinio susitarimo turinį (šiuo klausimu žr. 2018 m. vasario 27 d. Sprendimo *Western Sahara Campaign UK*, C-266/16, EU:C:2018:118, 48 ir 51 punktus).

175 Taigi Bendrasis Teismas galėjo pagrįstai nuspręsti, kad apsisprendimo ir sutarčių santykinio poveikio principais galima remtis tikrinant ginčijamo sprendimo galiojimą.

176 Vadinasi, Komisijos ir Tarybos argumentui, jog iš 2011 m. gruodžio 21 d. Sprendimo *Air Transport Association of America ir kt.* (C-366/10, EU:C:2011:864) reikia daryti išvadą, kad tais principais negalima remtis, kai tikrinamas ginčijamo sprendimo teisėtumas, negalima pritarti.

177 Dėl Tarybos priekaišto, kad Sąjungos teismo atliekama Sąjungos akto atitikties tokioms tarptautinės teisės normoms kontrolė turi apsiriboti akivaizdžiomis vertinimo klaidomis, pažymėtina, kad jis iš esmės sutampa su apeliacinių skundų ketvirtuosiuose pagrinduose nurodytu priekaištu dėl to, kad Bendrasis Teismas nepaisė Tarybos turimos diskrecijos išorės santykių srityje. Taigi jį reikia atmesti dėl tų pačių motyvų kaip išdėstytieji šio sprendimo 134 punkte.

178 Taigi apeliacinio skundo pagrindas byloje C-779/21 P penktasis pagrindas ir apeliacinio skundo byloje C-799/21 P trečiasis pagrindas turi būti atmesti kaip nepagrįsti.

179 Kadangi nė vienam iš pagrindų, kuriuos Komisija ir Taryba nurodė apeliaciniams skundams bylose C-779/21 P ir C-799/21 P pagrįsti, nebuvo pritarta, reikia atmesti visus šiuos apeliacinius skundus.

Dėl Tarybos ir Komisijos papildomai pateiktų prašymų

Šalių argumentai

180 Papildomai Taryba, pabrėždama, kad panaikinus ginčijamą sprendimą gali kilti rimtų neigiamų padarinių Sąjungos išorės veiksmams ir gali būti pakenkta jos prisiimtų ir institucijas bei valstybes nares saistančių tarptautinių įsipareigojimų teisiniam saugumui, mano, kad tuo atveju, jei Teisingumo Teismas atmestų apeliacinį skundą dėl skundžiamo sprendimo, jis turėtų nurodyti palikti galioti ginčijamo sprendimo padarinius dvylikai mėnesių.

181 Komisija savo ruožtu mano, kad pageidautina ginčijamo sprendimo padarinius palikti galioti pusantrų metų, jeigu Teisingumo Teismas nuspręstų, kad ginčijamo sprendimo panaikinimas pateisinamas dėl kitų priežasčių, nei nurodytosios skundžiamame sprendime, ir jei iš Teisingumo Teismo išvadų būtų galima spręsti, kad Vakarų Sacharą apimantis susitarimas vis dėlto gali būti sudarytas su Maroko Karalyste, kad būtų galima pradėti derybas, būtinas Tarybos sprendimams dėl tokio susitarimo pasirašymo ir sudarymo priimti.

182 *Polisario* frontas nesutinka su tokiais prašymais.

Teisingumo Teismo vertinimas

183 Pagal SESV 264 straipsnio antrą pastraipą, jei Teisingumo Teismas mano, kad tai reikalinga, jis nurodo, kurie paskelbto negaliojančiu akto padariniai lieka galutiniai.

184 Šiuo klausimu iš Teisingumo Teismo jurisprudencijos matyti, kad, atsižvelgiant į su teisiniu saugumu susijusius motyvus, tokio akto padariniai gali likti galioti, be kita ko, jeigu jo panaikinimo įsigaliojimas nedelsiant sukeltų didelių neigiamų padarinių atitinkamoms šalims (2022 m. kovo 1 d. Sprendimo *Komisija / Taryba (Susitarimas su Korėjos Respublika)*, C-275/20, EU:C:2022:142, 54 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija).

185 Nagrinėjamu atveju ginčijamo sprendimo panaikinimas, nepalikus jo padarinių galioti ribotą laikotarpį, galėtų sukelti rimtų neigiamų padarinių Sąjungos išorės veiksmams ir pakenkti jos prisiimtų ir institucijas bei valstybes nares saistančių tarptautinių įsipareigojimų teisiniam saugumui. Iš tiesų ginčijamo sprendimo tikslas buvo patvirtinti ginčijamą susitarimą Sąjungos vardu, šis susitarimas įsigaliojo 2019 m. liepos 19 d.

186 Taigi teisinio saugumo sumetimais reikia palikti galioti ginčijamo sprendimo padarinius dvylikos mėnesių laikotarpiu, skaičiuojamu nuo šio sprendimo paskelbimo dienos.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

187 Pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 184 straipsnio 2 dalį, jeigu apeliacinis skundas yra nepagrįstas, bylinėjimosi išlaidų klausimą sprendžia Teisingumo Teismas.

188 Pagal šio reglamento 138 straipsnio 1 dalį, taikomą apeliaciniame procese pagal jo 184 straipsnio 1 dalį, iš pralaimėjusios šalies priteisiamos bylinėjimosi išlaidos, jei laimėjusi šalis to reikalavo.

189 Kadangi nagrinėjamu atveju *Polisario* frontas prašė priteisti bylinėjimosi išlaidas iš Tarybos ir Komisijos, o šios pralaimėjo bylą, jos turi padengti ne tik savo, bet ir *Polisario* fronto bylinėjimosi išlaidas, patirtas nagrinėjant šiuos apeliacinius skundus.

190 Procedūros reglamento 140 straipsnio 1 dalyje, taip pat taikomoje apeliaciniam procesui pagal šio reglamento 184 straipsnio 1 dalį, numatyta, kad įstojusios į bylą valstybės narės ir institucijos padengia savo išlaidas.

191 Nagrinėjamu atveju Belgijos Karalystė, Vengrija, Portugalijos Respublika ir Slovakijos Respublika, įstojusios į apeliacinį procesą byloje C-799/21, Ispanijos Karalystė, įstojusi į apeliacinį procesą bylose C-779/21 ir C-799/21, taip pat Prancūzijos Respublika, įstojusi į bylą pirmojoje instancijoje šalis, padengia savo bylinėjimosi išlaidas.

192 Galiausiai Procedūros reglamento 140 straipsnio 3 dalyje, taip pat taikomoje apeliaciniam procesui pagal šio reglamento 184 straipsnio 1 dalį, be kita ko, nurodyta, jog Teisingumo Teismas gali nuspręsti, kad įstojusi į bylą šalis, kuri nėra valstybė narė ar institucija, padengia savo bylinėjimosi išlaidas.

193 Šioje byloje reikia nuspręsti, kad *Comader* padengia savo bylinėjimosi išlaidas.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendžia:

1. **Atmesti apeliacinius skundus.**

2. **2019 m. sausio 28 d. Tarybos sprendimo (ES) 2019/217 dėl Europos Sąjungos ir Maroko Karalystės susitarimo pasikeičiant laiškais dėl Europos ir Vidužemio jūros regiono šalių susitarimo, steigiančio Europos Bendrijų bei jų valstybių narių ir Maroko Karalystės asociaciją, 1 ir 4 protokolų pakeitimo sudarymo padariniai lieka galioti dvylika mėnesių nuo šio sprendimo paskelbimo dienos.**

3. **Europos Komisija ir Europos Sąjungos Taryba padengia savo ir Saguia el-Hamra ir Rio de Oro išlaisvinimo liaudies fronto (*Polisario* fronto) bylinėjimosi išlaidas, patirtas šiuose apeliaciniuose procesuose.**

4. **Belgijos Karalystė, Ispanijos Karalystė, Vengrija, Portugalijos Respublika, Slovakijos Respublika, Prancūzijos Respublika ir *Confédération marocaine de l'agriculture et du développement rural (Comader)* padengia savo bylinėjimosi išlaidas**.

Parašai.